

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli Sağlık Aracıları Kaynak Kitabı

Ağustos - 2019

**Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli
Sağlık Aracıları Kaynak Kitabı**

Hazırlayanlar: Ayşe Akin, Sare Mihçioğur, Ezgi Türkçelik Türkel,
Canan Demir

Editör: Prof.Dr.Ayşe AKIN

2019, ANKARA

**-Bu kaynak kitap proje kapsamında hazırlanmış olan bir dokümandır.
Hiçbir şekilde yazarların ve proje ortaklarının izni olmadan basılamaz,
çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.**

“Kaynak Kitap”, Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), tarafından hazırlanmış olup, içeriğinden bu iki kuruluş sorumludur. Sabancı Vakfi Hibe Programları kapsamında desteklenmiş olan bu belgenin içeriği Sabancı Vakfı'nın herhangi bir fikrine veya tutumuna atfedilemez.

Önsöz

Bu kaynak kitap, “**Cocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli**” kapsamında Nevşehir ili merkezinde çocuk yaşta evliliklerin sağlık sonuçları konusunda farkındalık faaliyetlerini yürütecek olan “sağlık araclarının eğitim programına” rehberlik edecek bir kaynak kitabı olması amacıyla hazırlanmıştır.

Cocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli çalışması, Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), işbirliği ve Sabancı Vakfının desteğiyle yürütülmektedir. **Projenin amacı**; Nevşehir ili merkezinde çocuk yaşta evliliklerin yol açtığı **hak ihlalleri ve sağlık sonuçları konusunda, sağlık aracılıarı yetiştire-rek toplumun konuya ilgili farkındalığını artırmak**; mücadelede yer alan çeşitli kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) çalışmalarına, kurumlar arası oluşturulmuş işbirliği mekanizmalarına destek olmaktadır.

Konu bağlamında tüm ayrıntılar, kitabın içerisinde farklı başlıklar altında açıklanmakta yapılacaklara ışık tutmaktadır.

Türkiye’nin de imzalamış ve TBMM tarafından onaylanmış olan **Cocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye** göre 18 yaş ve altındaki her birey çocuktur ve bireylerin 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesi **çocuk yaşta evlilik olarak adlandırılmalıdır**.

Çocuk yaşta evlendirilmek çocukların eğitim haklarını, sağlıklarını, hayallerini ellerinden almakta, geleceklerini kısıtlamakta, topluma eşit bireyler olarak katılmalarına engel olmaktadır. Bununla beraber çocuk ve erken yaşta yapılan evlilikler, kız çocukların yeterli bedensel ve duygusal gelişime ulaşmadan gebe kalmalarına; anne ve/veya yeni doğan bebek ölümüne, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmemelerine neden olabilmektedir.

Tüm dünyada, özellikle de gelişmekte olan yoksul yörerlerde çocuk yaşta evlilikler; Sık karşılaşılan bir **çocuk hakları ve insan hakları ihlali** olması ve yol açtığı olumsuz sonuçları nedeniyle mücadele edilmesi gereken ve çözüm bekleyen toplumsal bir sorundur. Kız çocukları, çocuk yaşta evlendirilme tehlikesi ile daha sık karşı karşıya kalmakta ve bu grup gebelik ve onun getireceği ciddi sağlık sorunlarını yaşamaktadır. Bu noktada örnek vermek gerekirse, 18 yaş ve daha öncesinde gebe kalan, doğum yapan kız çocukları 20 yaşından sonraki grupta kıyaslandığında 5 misli daha fazla ölüm riski altındadırlar.

Bu kaynak kitabı, sağlık aracılıarı için planlanmış eğitim programında ve daha sonra da Sağlık Aracının alanda ev ziyaretleri süresince başvurulmak ve kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Kitapta çocuk yaşta evlilikler ile ilgili temel bilgiler, çocuk yaşta evliliklerin sebepleri ve sonuçları, çocuk

yaşa evliliklerin sağlık sonuçları, toplumsal cinsiyet, çocuk yaşta evliliklerle ilgili uluslararası ve ulusal mevzuat, konuya ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar, sağlık araclarının yapacağı çalışmalara ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Esasen Nevşehir ili “Erken Yaşa ve Zorla Evliliklerle Mücadele İçin Nevşehir Acil Eylem Planını (2018-2019) yılları için oluşturmuş ve Nevşehir Valiliğinin 03.09.2018 tarihli olur yazısı ile il düzeyinde bu mücadeleyi başlatmış olan bir ilimizdir. Sözü edilen yazida “Acil Eylem Planının” hazırlanması ve uygulanmasında Valilik Koordinasyonunda; İldeki tüm kurum ve kuruluşlar, ismen belirtilerek mücadele faaliyetlerinin gerçekleştirilemesinde iletişim ve işbirliği yapmaları istenilmektedir. Belirtildiği gibi Nevşehir ilinde, **“çocuk yaşta evliliklerle mücadelede” Valiliğin koordinasyonunda oluşturulmuş bir mekanizma mevcut olup halen bu mekanizma işletilmektedir.** Proje ekibi olarak bizlerin umudu, il düzeyinde konu ile ilgili yürütülen çalışmalara katkı sağlanması yanı sıra Türkiye’de model olarak yararlanılabilcek yeni bir yaklaşımı ortaya koyabilmektir.

Çalışmaya başlangıcından beri destek veren; Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne, Sağlık Bakanlığı – Halk Sağlığı Genel Müdürlüğüne, Nevşehir ilinde çalışmayı her yönü ile destekleyen Sn. Nevşehir Valimize ve ekibine, İl Sağlık Müdürlüğü ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü başta olmak üzere İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Belediye, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, Baro, NÜKÇAM ve diğer paydaşlarımıza, Proje ekibi olarak teşekkürü bir borç biliyoruz.

Çalışmada yakın desteğini aldığımız Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Temsilciliğine; Sabancı Vakfına özellikle teşekkür ediyoruz. Merkezimizin, ülke yararına olan kadın sağlığı, çocuk sağlığı ve toplumsal cinsiyet konulu tüm çalışmalarında sürekli desteğini aldığımız Üniversitemiz Rektörlüğüne, kaynak kitabın hazırlanmasında emek veren tüm BÜKÇAM ekibine içten teşekkür ediyorum.

Bu kaynak kitabın, Nevşehir ilinde yapılan çalışmada ve sonrasında saha elemanları için yararlı olmasını diliyorum.
Saygı ve Sevgilerimle

Prof. Dr. Ayşe AKIN
Kadın Hastalıkları ve Doğum ve Halk Sağlığı Uzmanı
BÜKÇAM Müdürü

İÇİNDEKİLER

Giriş	6
Çocuk Yaşıta Evlilikler (18 yaşından önce yapılan evlilikler), Tanım ve Temel Kavramlar	9
Çocuk Yaşıta Evliliklerin (18 yaşından önce yapılan evliliklerin) Dünyada, Türkiye'de ve Nevşehir'de Mevcut Durumu	13
Çocuk Yaşıta Evliliklerin (18 yaşından önce yapılan evliliklerin) Sebepleri ve Sonuçları	21
Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sağlık Sonuçları.....	33
Toplumsal Cinsiyet ve Çocuk Yaşıta Evlilikler	45
Çocuk Yaşıta Evlilikler ile İlgili Uluslararası ve Ulusal Mevzuat	53
Çocuk Yaşıta Evliliklerle İlgili Kurumsal Mekanizma ve Mücadele.....	63
Sağlık Aracı Kimdir ve Sağlık Aracılarının Proje Kapsamında Yürütecekleri Faaliyetler Nelerdir?	69
İletişim	77
Kaynakça.....	85

Giriş

Bu kaynak kitap, *Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli* kapsamında Nevşehir ili merkezinde çocuk yaşıta evliliklerin sağlık sonuçları konusunda farkındalık faaliyetlerini yürütecek olan sağlık aracılarına rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli projesi Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), işbirliği ve Sabancı Vakfı mali desteğiyle yürütülmektedir. **Projenin amacı:** Nevşehir ili merkezinde çocuk yaşıta evliliklerin **özellikle sağlık sonuçları konusunda**, konu özelinde çalışan çeşitli kamu kurum, kuruluş ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) çalışmalarına, kurumlar arası oluşturulmuş işbirliği mekanizmalarına destek olmak ve **sağlık aracılıarı yetişirerek toplumun konuya ilgili farkındalığını artırmaktır**.

Sağlık aracı çocuk yaşıta evliliklerin sağlık sonuçları konusunda toplumda farkındalık yaratmaya çalışan kişilerdir. Sağlık aracı, çocuk yaşıta evlendirilme riski altındaki kız çocukları, çocuk yaşıta evlendirilmiş genç kadınlar ve genç erkekler için olası sosyal ve sağlık risklerinin bilinmesi, sağlık hizmetlerine erişimin önemi konusunda toplumda farkındalığın oluşması için çalışmalar yapar. Ebeveynler, kadınlar, kız çocukları, oğlan çocukları ve sağlık çalışanları arasında köprü oluşturur ve onların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını kolaylaştırır.

Türkiye'nin de imzalamış olduğu *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'ye göre 18 yaşın altındaki her birey çocuktur ve bireylerin 18 yaşını tamamlaymadan evlendirilmesi çocuk yaşıta evlilik olarak adlandırılmaktadır.

Çocuk yaşıta evlilik, çocukların çocukluklarını yaşayamadan, duygusal, bedensel ve sosyal gelişimlerini tamamlamadan ve evliliğin getireceği fiziksel, duygusal ve sosyal koşullar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadan evlendirilmesidir.

Çocuk yaşıta evlendirilmek çocukların eğitim haklarını, sağlıklarını, hayallerini ellerinden almaktı, geleceklerini kısıtlamakta, topluma eşit bireyler olarak katılmalarına engel olmaktadır. Bununla beraber çocuk ve erken yaşıta yapılan evlilikler, kız çocukların yeterli bedensel ve duygusal gelişime ulaşmadan gebe kalmalarına; anne ve/veya yeni doğan bebek ölümüne, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişimlerini tamamlayamamalarına neden olabilmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) istatistiklerine göre; Nevşehir'de 2017 yılında 16-17 yaş grubunda evlenen kız çocuk sayısı 145'tir. Kız çocuk evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki payı %6,9'dur. Çocuk yaşıta evliliklerde bir düşüş görülmekle birlikte Nevşehir, halen %4,2 olan Türkiye ortalamasının üstünde olan iller arasında yer almaktadır. Ancak TÜİK'in

verileri resmi olarak kayda girmeyen evlilikleri kapsamamaktadır. Yapılan araştırmalar (Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması, 2013 ve Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması, 2014) çocuk yaşıta evliliklerin görülmeye sıklığının TÜİK istatistiklerinde belirtilenden daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Nevşehir İl Sağlık Müdürlüğü’nden elde edilen verilere göre; 2016 yılında toplam 347 çocuk yaşıta gebelik gerçekleşmiştir. 15 yaşından önce 2, 15-17 yaş arasında 67, 18-19 yaşları arasında 278 çocuk yaşıta yapılan doğum olayı raporlanmıştır. 2017 yılında ise Nevşehir ilindeki çocuk yaşıta doğumların; 1’i 15 yaşından önce 43’ü ise 15-17 yaş grubunda gerçekleşmiştir.

Çocuk yaşıta evlilikler; Sık karşılaşılan bir **çocuk hakları ve insan hakları ihlali olması ve yol açtığı olumsuz sonuçları nedeniyle mücadele edilmesi gereken ve çözüm bekleyen toplumsal bir sorundur. Çoğunlukla kız çocukları, çocuk yaşıta evlendirilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.**

Nevşehir ili merkezinde, çocuk yaşıta evliliklerin olumsuz sağlık sonuçları konusunda toplumun farkındalığını artırmayı amaçlayan bu projede, Nevşehir ilindeki kamu kurumları ve STK’ları bir araya getiren açılış toplantısı yapılmış, ihtiyaç analizi raporu hazırlanmış ve proje faaliyet çerçevesi, ilin ihtiyaçları doğrultusunda bir kez daha ele alınarak yeniden uyarlanarak belirlenmiştir. Ayrıca sağlık aracılıarı, sağlık hizmet sunucuları ve diğer hizmet sunucularına yönelik proje süresince gerçekleştirilecek kapasite geliştirme eğitim ve atölye faaliyetleri planlanmış ve sağlık aracılılarının saha çalışmalarında çocuk yaşıta evliliklerin sağlık sonuçlarını anlatırken kaynak oluşturacak broşür içeriği de oluşturulmuştur. Proje süreci boyunca;

- Sağlık aracılara yönelik eğitim
- Sağlık çalışanları ve diğer hizmet sunucularına yönelik atölye çalışmaları
  - Sağlık aracılılarının saha çalışmaları – ev ziyaretleri ve sağlık aracılıarı için süpervizyon (saha çalışmalarının gözden geçirilerek desteklenmesi) toplantıları
    - Konuya ilgili daha etkin bir müdahale mekanizması oluşmasına katkı sağlamak ve iş birliği ağını güçlendirmek amacıyla kamu kurumları, STK’lar, üniversitenin ilgili bölümleri, muhtarlar ile yuvarlak masa toplantıları
    - Aileler için farkındalık toplantıları
    - Ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerine yönelik seminerler
    - Çocuk haklarına ve cinsiyet eşitliğine duyarlı bir haber/iletisim dilinin geliştirilmesi konusunda yerel medya kuruluşlarına yönelik çalışmaları,
  - İlin çocuk yaşıta evliliklerle mücadele konusunda halen yürütmekte olduğu diğer faaliyetlere destek sağlanması çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Bu kaynak kitap, sağlık aracıları için planlanmış eğitim programında ve daha sonra da Sağlık Aracılarının alanda ev ziyaretleri süresince başvurulmak ve kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Kitapta çocuk yaşta evlilikler ile ilgili temel bilgiler, çocuk yaşta evliliklerin sebepleri ve sonuçları, çocuk yaşta evliliklerin sağlık sonuçları, toplumsal cinsiyet, çocuk yaşta evliliklerle ilgili uluslararası ve ulusal mevzuat, konuya ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar, sağlık araclarının yapacağı çalışmalara ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Çocuk Yaşıta Evlilikler (18 yaşından önce yapılan evlilikler) Tanım ve Temel Kavramlar:

Çocuk Yaşıta Evlilikler – Temel Kavramlar

Çocuk kimdir?

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (1989) ilk Maddeinde belirtildiği gibi **18 yaşını doldurmamış her insan çocuktur**. Türk Hukuk Sisteminde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda (2005) belirtildiği üzere “**Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak tanımlanmaktadır**”. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 6'da da **18 yaşını doldurmamış kişi** çocuk olarak kabul edilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda ise “**evlenerek mahkemece ergin olduğu onaylansa bile 18 yaşını doldurmamış kişi**”nin halen “**çocuk**” olduğu belirtilmektedir.

Yani;

18 yaşını doldurmamış her insan çocuktur.

Evlilik nedir?

Evlilik: Bir kadın ve erkeğin, bedensel, ruhsal, bilişsel yetenekleri belli bir olgunluk düzeyine ulaştıktan sonra, kendi istekleri ve kararlarıyla, kendi seçtiği kişi ile yasal olarak hayatlarını birleştirmeleridir.

Nikah: Evliliğe yaş, akıl, bilinç olarak uygun, bu eylemin sonuçlarından haberdar ve evliliğe istekli olan kişiler arasında yapılan yasal/resmi sözleşmedir.

Çocuk yaşıta evlilik nedir?

Çocuk yaşıta evlilik: Çocuk yaşıta evlilik (erken yaşıta evlilik olarak da bilinir) eşlerden birinin veya her ikisinin de 18 yaşın altında olduğu resmi veya gayri resmi bir birliktelik olarak tanımlanır. Kisaca, kişilerin 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesine denir.

Kişilerin 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesine çocuk yaşıta evlilik denir.

Ayrıca “erken yaşıta” ve “zorla” evlilikler de genellikle çocuk yaşıta evlilikleri ifade etmek için birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Erken yaşıta evlilik: Uluslararası genel kabule ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre 18 yaş ve altındaki bireyler çocuktur. Bu bireylerin evliliği, ulusal yasalarca kabul edilse bile, çocuk yaşıta evlilik kapsamına girer ve çocukların ilerde kullanacakları insan hakları yönünden engelleyici olduğundan uygulanmaması/kabul edilmemesi, hoş görülmemesi gereken bir durumdur.

Zorla evlilik: Bireylerin, toplum ve aile tarafından şiddet, ısrar, korkutma, yıldırmaya, duygusal baskıcı ve tehditle evliliğe zorlanmalarıdır.

Özetle, kadın ve erkek bireylerin;

- Çocuklukları sona ermeden,
- Çocukluklarını doyasıya yaşamadan,
- Ruhsal ve bedensel gelişimlerini belli bir düzeye çıkarmadan,
- Evlilik için gerekli olgunluğa ulaşmadan,
- Hakları konusunda yeterli bilgi ve bilinç düzeyine erişmeden ve bu hakları kullanabilir hale gelmeden,
- Evliliğin getireceği fiziksel ve duygusal koşullardan haberdar edilmeden,
- Evlenmekle kazanacağı veya kaybedeceği yasal statüler kendisine bildirilmeden,
- Baskı, korkutma, şiddet, tehdit, yıldırmaya ve sözde ikna ile,
- Sevmediği, istemediği biriyle,
- 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesi çocuk yaşıta, erken ve zorla evliliktir.

**Çocuk Yaşıta Evliliklerin
(18 yaşından önce yapılan evliliklerin)
Dünyada, Türkiye'de ve Nevşehir'de
Mevcut Durumu**

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve diğer pek çok uluslararası sağlık kuruluşlarının tanımları dikkate alındığında çocukluğun bağımlılığından erişkinin bağımsızlığına geçişte, bir takım psikolojik, duygusal ve biyolojik değişikliklerin hızlı yaşandığı bir dönem olan 10-19 yaş arası “ergen” (adölesan), 15-24 yaş arası “genç” ve 10-24 yaş arası “genç insan” olarak tanımlanmakta olup bu dönemler sağlık ve özellikle de üreme sağlığı, cinsel sağlık açısından oldukça riskli ve önemli dönemlerdir. Bu yașlar ergen ve gençlerin fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden dış etkenlere açık ve özellikle cinsel istismara uğrayabileceği dönemlerdir.

Ergen (adölesan): 10-19 yaş arası

Genç: 15-24 yaş arası

Genç insan: 10-24 yaş arası

Daha henüz fiziksel ve psikolojik gelişimini tamamlamadan, sosyal yönden kendi ayakları üzerinde durabilmesini sağlayacak eğitimini ve ekonomik bağımsızlığını kazanamadan ailelerin teşviki, baskısı ve zorlamasıyla çocuk yaşıta, zorla evlendirilmeler de **çocuk istismarı ve şiddet** kapsamında değerlendirilmektedir. Kabul edilmelidir ki; 18 yaşını tamamlamadan yapılan evlilikler günümüzde hem dünyada hem Türkiye'de çoklu insan hakları ihlali, çocuk hakları ihlali, kadın hakları ihlali, kadına şiddetin bir çeşididir ve bir ülkenin sosyo, ekonomik ve kültürel kalkınmasının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.

**18 yaşından önce yapılan evlilikler çoklu insan hakkı ihlali,
çocuk hakkı ihlali, kadın hakkı ihlali, kadına yönelik şiddetdir.**

Dünyada Çocuk Yaşıta Evlilikler

2015 yılı UNICEF raporuna göre, 125 milyonu Afrika'da olmak üzere, dünyada 700 milyondan fazla kız çocuğu evlenmiştir. Evlendirilmiş olan kız çocukların yaklaşık 250 milyonu 15 yaşın altındadır. %42'sinin Güney Asya'da Bangladeş'te, üçte birinin Hindistan'da olduğu belirtilmiştir. Haziran 2016 yılında yayımlanan UNICEF raporuna göre, dünyada her yıl 15 milyon kız çocuğu, çocuk yaşıta evlendirilmektedir. **Sorunun aynı şekilde devam etmesi durumunda 2030 yılında, dünyada çocuk yaşıta evliliklerin sayısının 950 milyon civarında olacağı belirtilmektedir.** Hatta 2050 yılına kadar da 1,2 milyar kız çocuğunun 18 yaşından küçük yaşıta evlenmiş olacağı tahmin edilmektedir.

Tüm Dünyada,

- ✓ 15 milyon kız her yıl 18 yaşından önce evlendiriliyor.
- ✓ Her yıl 4 kız çocuğundan biri 18 yaşından küçük *yani çocuk yaşıta* evlendiriliyor.

Gelişmekte olan ülkelerde ise,

- ✓ 3 kız çocuğundan biri 18 yaşından küçük, *çocuk yaşıta* evlendiriliyor.
- ✓ 9 kız çocuğundan biri 15 yaşından küçük, *çocuk yaşıta* evlendiriliyor.

Türkiye'de Çocuk Yaşıta Evlilikler

2013 yılında yapılan Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre 25-49 yaşlarındaki 5 kadından biri 18 yaşını doldurmadan, 100 kadından dördü ise 15 yaşından önce evlenmişlerdir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 yılı İstatistiklerine göre; 2017'de gerçekleşen 569 bin 459 resmi evlilikten 23 bin 906'sı 16-17 yaşlarında gerçekleşen çocuk yaşıta evliliktir.

Türkiye'de 2009-2017 yıllarında gerçekleşen 16-17 yaş grubundaki çocuk yaştaki evliliklerin toplam evlenmeler içindeki dağılımı

Yıl	Toplam evlenme sayısı		Evlenen çocuk sayısı		Evlenen çocukların toplamındaki payı %	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kız	Erkek	Kız
2009	591.742	591.742	2.072	47.859	0,4	8,1
2010	582.715	582.715	2.000	45.738	0,3	7,8
2011	592.775	592.775	1.860	42.700	0,3	7,2
2012	603.751	603.751	1.903	40.428	0,3	6,7
2013	600.138	600.138	1.866	37.481	0,3	6,2
2014	599.704	599.704	1.670	34.629	0,3	5,8
2015	602.982	602.982	1.483	31.337	0,2	5,2
2016	594.493	594.493	1.319	27.637	0,2	4,6
2017	569.459	569.459	1.081	23.906	0,2	4,2

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk Haber Bültenleri (2009-2017)

Çocuk yaşıta evlilikler iller bazında incelendiğinde, 2017 yılında Ağrı ilinin %16,6 ile kız çocuk evlenmelerinin en yüksek olduğu, %16,1 ile Muş ve %12,3 ile Bitlis illerinin bunu izlediği saptanmıştır. Kız çocuk evlenmelarının toplam evlenmeler içindeki payının en düşük olduğu üç il ise sırasıyla; %0,4 ile Tunceli, %1,1 ile Rize ve %1,4 ile Trabzon illeridir.

Batı ve İç Anadolu'daki büyükşehirlerden İstanbul'da çocuk yaşta evliliklerin tüm evliliklerin %1,5'ini, İzmir'de %2,3'ünü ve Ankara'da %2,6'sını oluşturduğu, buna karşın Doğu Anadolu'daki büyükşehirlerden Van'da evliliklerin %10,8'ini, Gaziantep'te %10,5'ini ve Kahramanmaraş'ta ise %9,9'unu çocuk yaşta evliliklerin oluşturduğu belirlenmiştir.

Ancak TÜİK'in verileri resmi olarak kayda girmeyen evlilikleri kapsamamaktadır. Yapılan araştırmalar (Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması, 2013 ve Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması, 2014) çocuk yaşta evliliklerin oranın TÜİK oranlarının üzerinde olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de 2017 yılında gerçekleşen 16-17 yaş grubundaki çocuk yaşta evliliklerin il bazında dağılımı

16-17 yaş grubunda çocuk yaşta evliliklerin en yüksek olduğu iller	Toplam evlilikler içinde 16-17 yaş grubunda çocuk yaşta evlenenlerin payı %
Ağrı	16,6
Muş	16,1
Bitlis	12,3
Van	10,8
Gaziantep	10,5
Kahramanmaraş	9,9
16-17 yaş grubunda çocuk yaşta evliliklerin en düşük olduğu iller	%
Tunceli	0,4
Rize	1,1
Trabzon	1,4
İstanbul	1,5
İzmir	2,3
Ankara	2,6
Türkiye Toplam	4,2

Kaynak: İstatistiklerle Çocuk (2013-2017), TÜİK, Haber Bültenleri
 Evlenen ergen kız çocukların dörtte üçü kendilerinden oldukça büyük yaşta olan erkeklerle evlendirilmektedir. TÜİK Boşanma İstatistikleri 2014'e göre 2001-2014 yılları arasında boşanan 16-17 yaş grubunda evli ergenlerin (4 730) %97,0'sını (4 591) ergen kız çocukları oluşturmaktadır.

Türkiye'de 18 Yaşından Önce Gerçekleşen Gebelikler

Türkiye İstatistik Kurumu'nun Çocuk İstatistikleri 2014 raporu incelenliğinde, 2003 yılında doğum yapan kadınların %3,4'ü ergen yaşta iken, 2013 yılında %1,6'sı ergendir. 2013'te doğum yapan ergen annelerin %98,4'ünün 15-17 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir.

Doğum yapan ergen annenin yaş grubuna dağılımı ve doğum yapan toplam kadın nüfusu içindeki payı (2003, 2008, 2013).

Yıl	Doğum yapan kadın sayısı	Doğum yapan ergen anne sayısı		Yaş Grubu			
				<15		15-17	
		Sayı	%*	Sayı	%**	Sayı	%**
2003	1 198 927	40 198	3,4	2 350	5,9	37 846	94,2
2008	1 295 511	34 980	2,7	1 261	3,6	33 719	96,4
2013	1 283 062	20 700	1,6	326	1,6	20 374	98,4

*Yüzdeler doğum yapan kadın sayısı “n” türinden hesaplanmıştır

**Yüzdeler doğum yapan ergen anne sayısı “n” türinden hesaplanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu-Doğum İstatistikleri incelendiğinde, 2017 yılında 15-19 yaş grubundaki çocuk yaşı evli her bin kadından 21'i canlı doğum yapmıştır.

2013 yılında ergen kadınların %95,0'inin doğum öncesi bakım (DÖB) hizmeti aldığı, on kadından dokuzunun bir hekim tarafından ilk muayenesinin yapıldığı, %98,0'inin bir sağlık kuruluşunda doğum yaptığı ve dört kadından üçünün doğumunun hekim, dört kadından birinin ise hemşire/ebenin yardımıyla gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani, yüz kadından beşi doğum öncesi bakım hizmeti alamamıştır. Yüz kadından ikisi sağlık personeli olmadan akraba/ komşu yardımıyla evde doğum yapmıştır. Yüz kadından altısı ise doğumdan sonra herhangi bir bakım alamamıştır.

15-19 yaşlarındaki ergen kadınların halen kullandıkları gebelikten korunma yöntemlerinin yüzde dağılımı (TNSA 1993 – 2013)

Gebelikten Korunma Yöntemleri (Yüzdeler)	Yıllar				
	1993	1998	2003	2008	2013
Herhangi bir yöntem	24,1	54,9	44,3	40,2	46,9
Herhangi bir modern yöntem	9,3	26,4	16,9	17,6	17,6
Hap	0,6	7,6	4,0	4,0	1,7
Rahim İçi Araç	6,2	9,6	6,2	3,8	4,2
İğne	0,0	0,8	0,3	0,8	2,1
Kondom	2,5	16,5	6,4	9,1	9,5
Herhangi bir geleneksel yöntem	14,8	44,7	27,5	22,6	29,2
Geri çekme	14,2	44,2	24,8	21,1	28,1

Ergen kadınların (gebe ya da değil) sağlık bakım ve aile planlaması hizmetlerine ulaşmada da güçlükleri vardır.

Nevşehir'de Çocuk Yaşı Evlilikler

TÜİK istatistiklerine göre; 2016 yılında Nevşehir'de toplam evlenme sayısı 2188, 16-17 yaş grubunda evlenen kız çocuk sayısı 196'dır. Kız çocuk

evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki payı %9'dur. 2017 yılında ise 16-17 yaş grubunda evlenen kız çocuk sayısı 145'tir. Kız çocuk evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki oranı %6,9'dur. Çocuk yaşıta evlilikler de bir düşüş görülmekle birlikte Nevşehir, halen % 4,2 olan Türkiye ortalamasının üstünde olan iller içerisinde yer almaktadır. Ancak, TÜİK'in verileri resmi olarak kayda girmeyen evlilikleri kapsamamaktadır. Yapılan araştırmalar (Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması, 2013 ve Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması, 2014) çocuk yaşıta evliliklerin oranın TÜİK oranlarının çok daha üzerinde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Nevşehir için verilen resmi verilerin de çok sağlıklı veriler olmadığı, ildeki "gerçek durumu tam olarak yansıtmadığı" söylenebilir.

Nevşehir'de 2015-2017 yıllarında gerçekleşen 16-17 yaş grubundaki çocuk yaştaki evliliklerin toplam evlenmeler içindeki dağılımı

Yıl	Toplam evlenme sayısı	Evlenen kız çocuk sayısı	Evlenen kız çocukların toplam içindeki payı %
2015	2 354	259	11,0
2016	2 188	196	9,0
2017	2 105	145	6,9

Çocuk yaşıta evliliklerle ile ilgili çalışmalarda, çocuk yaşıta evlilik oranları dışında özellikle incelenmesi gereken bir diğer konu **adoləsan/ergen yaştaki gebeliklerdir**. Ergen gebelik; Gebelik, düşük, doğum döneminde annenin yaşıının 15-19 yaş aralığında ya da daha az olduğu gebeliklerdir.

Nevşehir'de 2016-2017 ve 2018 yıllarında gerçekleşen 15-19 yaş grubundaki doğum sayılarının yaşa göre dağılımı

Yıl	Çocuk yaşıta gerçekleşen toplam doğum sayısı	Çocuk yaşıta gerçekleşen doğumların yaş gruplarına göre dağılımı
2016	347	15 yaşından önce: 2 15-17 yaş arası: 67 18-19 yaş arası: 278
2017	295	15 yaşından önce: 1 15-17 yaş arası: 44 18-19 yaş arası: 250
2018	247	15 yaşından önce: - 15-17 yaş arası: 36 18-19 yaş arası: 211

Nevşehir İlinin verilerine göre; 2016 yılında toplam 347 çocuk yaşıta ergen doğum gerçekleşmiştir. Bu doğumların 2'si 15 yaşından önce, 67'si 15-17 yaş arasında, 278'i 18-19 yaşları arasındaki doğumlardır; 2017 yılında Nevşehir ilinde toplam 295 çocuk yaşıta doğum vakasının; 1'i 15 yaşından önce 43'ü ise 15-17 yaş grubunda gerçekleşmiştir; 2018 yılında ise toplam 247 doğum vakasının 36'sı 15-17 yaş arasında, 211'i ise 18-19 yaş arasında gerçekleşmiş olan doğumlardır.

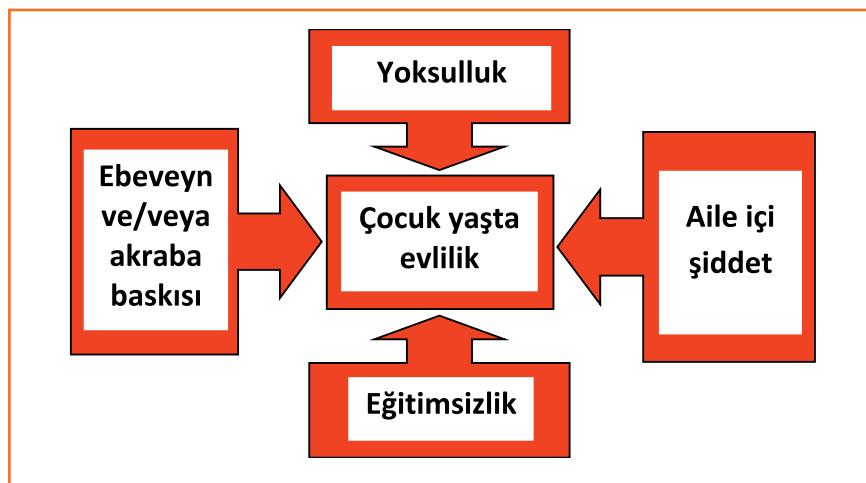

Çocuk Yaşıta Evliliklerin (18 yaşından önce yapılan evliliklerin) Sebepleri ve Sonuçları

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sebepleri ve Sonuçları

18 yaşından küçük çocukların evlendirilmesinde belirli bölgelerdeki törelerin ve/veya örflerin etkisi olabilmektedir. Özellikle yoksul, eğitim düzeyi düşük olan ailelerde daha çok görülen çocuk yaşıta evliliklerin büyük çoğunluğu, aileleri tarafından alınan evlilik kararını, kendi rızaları olmadığı halde, maruz kaldıkları baskı nedeniyle kabul etmek zorunda kalmaktadır. Kendi rızaları olmamasına karşın, ebeveyn ve/veya akraba baskısıyla evlendirilenler olduğu gibi aile ortamında maruz kalınan ve tekrarlanan şiddetten kurtulabilmek için de evlenmek isteyenler olabilmektedir.

Şekil 1: Çocuk yaşıta evliliklerin başlıca nedenleri

Çocukluktan yetişkinliğe geçişin en firtinalı dönemi olan ergenlikte, daha henüz 18 yaşına gelmeden oyun çağındayken, evlilik aile kurmak gibi kavramların henüz anlamını bile bilmenden evlenmek isteyenler de olabilmektedir. Ancak, bu tür durumlarda da özellikle okul çağında olan kız çocukların eğitimi sekrete uğrayacağından, sosyal yönden ve de sağlık açısından olumsuz etkileneceğinden **18 yaşından küçük kız çocukların evlenmelerine müsaade edilmemelidir**.

Erken Yaşıta Evliliklerin Temel Nedenleri

Toplumda, çocuk yaşıta evliliklerin birçok nedeni olmakla birlikte, ileriki bölümde açıklanacak olan **“toplumsal cinsiyet ayrımcılığı” en önemli temel nedenlerden biridir**. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rolleri, yukarıda şemada belirtilen (yoksulluk, eğitsizlik, vb.) faktörlerin nasıl, ne yönde ve aile içinde kimi etkileyeceğini de belirleyen temel etkenlerden biridir. Diğer temel nedenler ise:

Sosyo-Ekonominik Gerekçeler (Yoksulluk/ekonomik güvencesizlik)

Tüm dünyada ve Türkiye'de çocuk evlilikleri yoksul ve kırsal kesimlerde daha yaygındır. Bölgeler arasında da belirgin farklılıklar mevcuttur.

Yoksulluk/ekonomik güvencesizlik nedeniyle:

- “Başlık parası” ve benzeri uygulamalar ile aileye gelir kaynağı yaratılması
- “Evden bir boğaz eksilmesi”
- Evlendirilen çocuğa daha iyi ekonomik koşulları sağlama isteği
- Varlıklı ailelerde maddi birikimin/kazancın aile içinde kalmasını sağlanması isteği

Çocukların erken yaşta evlendirilmelerinin çeşitli nedenleri olmakla birlikte bunlar arasında en öne çıkanları sosyo-ekonomik gerekçelerdir. **Yoksulluk ve/veya maddi sıkıntı**, tüm dünyada çocuk evliliklerinin temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle kız çocukları bazı ailelerde ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Kimi zaman sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için küçük yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsurdur. Ayrıca kız çocukları evlendirilirken **başlık parası** adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadırlar. Kız çocukları üzerinden başlık parası elde etme şeklindeki ekonomik kazanç bekłentisi, bu tür sosyal sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan başlıca sebeplerden biri olarak dikkat çekmektedir. Hem üzerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler.

Başlık parası almasalar da, ailenin içinde bulunduğu geçim sıkıntısı ve nüfus fazlalığı 18 yaşından küçük kız çocukların ekonomik durumu iyi olan biriyle evlenmesinin iyi bir çözüm gibi görülmesine neden olmaktadır. Baba evinde çektüğü maddi sıkıntılarından ve çocuk yaşta katlanmak zorunda bırakıldığı iş yükünden kurtulacağını hayal eden kız çocukları da evliliği bir çıkış yolu olarak görmektedirler. Sonuç olarak **18 yaşından küçük çocukların erken yaşta evlendirilme sıklığı ile ailenin yoksulluğu arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur**. Yapılan araştırmalar ekonomik sıkıntı içinde olmayan ailelerin kırsalda dahi çocukların erken yaşta evlendirmek istemediklerini göstermektedir. Ayrıca, bazı çevrelerde benzer sosyo-ekonomik statüye sahip varlıklı aileler de, varlıklarını koruma amacıyla 18 yaşından küçük çocukların özellikle **“akraba evliliği”** olarak evlendirmektedirler. Bu gibi durumlar da kız çocukların, çocukluklarını yaşamasını engellemekte, okulu bırakmalarına ve eğitim sürecinden de uzaklaşmalarına neden olmaktadır.

▪ **Eğitsizlik (Düşük eğitim düzeyi/niteligi)**

- Okula devam etmeyen kız çocukları 18 yaşından önce evlendirilmektedir.
- Özellikle de kırsal kesimlerde ya da bazı bölgelerde kız çocukları ilkokuldan mezun olduktan sonra ortaöğretime gönderilmeyip evlendirilebilmektedir.
- Orta eğitime devam eden kız çocukların çocuk yaşıta evlenme olasılığı daha azdır.

Eğitsiz ve düşük sosyo-kültürel yapıdaki ailelerin çocuklarında erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmektedir. Genel eğilim erkek çocukların belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum erkeklerin nispeten ileri yaşlarda evlenmelerine sebep olmaktadır. Buna karşılık **kız çocukları, eğitimlerini erken yaşta bırakmaktadır**. Kız çocukların eğitimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir; çoğu kez ailinin kısıtlı ekonomik kaynakları erkek çocukların eğitimi için harcamaktadır.

Hiç eğitim almamış, çok az eğitim görmüş ya da ortaöğretime devam etmeyen kız çocukların 18 yaşından önce evlendirilme olasılığı ortaöğretime devam edenlere kıyasla 6 kat daha fazladır. Okula ulaşım koşullarının zor olduğu ve/veya eğitim ortamının uygun olmadığı, kırsal kesimlerde ya da bazı bölgelerde kız çocukları ilkokuldan mezun olduktan sonra evlendirilebilmektedir. Ayrıca ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte fiziksel anlamda dikkat çekmeye başlayan kız çocukların eğitimleri aileleri tarafından nişanlama veya evlendirme gereklisiyle yanında kesilmektedir. Özellikle kız çocukların okumasının gereksiz görülmesi ve/yahut okula gitmeye yüklenen olumsuz anımlar da 18 yaşından küçük çocuk evliliklerine neden olabilmektedir.

Ülkedeki eğitim sistemi, ilgili yasal durum ve yapılan bazı mevzuat değişiklikleri de çocuk yaşta evlilikleri kolaylaştırıcı olabilmektedir. Örneğin, 2012 yılından itibaren Türkiye'de uygulanmakta olan ve genel olarak 4+4+4 eğitim sistemi olarak anılan sistemin, kız çocukların okula devam etme durumlarının oğlan çocuklarına göre geri durumda kalmasına neden olacak koşulları hazırladığı düşünülmektedir. Bu eğitim sistemi ilkokuldan ortaöğretime geçişte kız öğrencilerin okula devam etmemesine neden olmuştur. Mart 2017 verilerine göre lise ve dengi okul mezunu olanların payı 25 ve daha yukarı yaşındaki erkeklerde %23,5 kadınlarda %15,6'dır. Kız öğrencilerin yükseköğretim (üniversite) erişim oranı da hala erkeklerle kıyasla daha düşüktür. Yüksekokul ve fakülte mezunu olanların payı erkeklerde %17,9 kadınlarda %13,1'dir. Eğitime devam açısından kız ve erkek çocuklar arasındaki fark artmıştır. Bu da kız çocukları için 18 yaşından küçük çocuk yaşta evlilik riskini artırmaktadır.

▪ Gelenekler, Görenekler ve Dini İnançların Yanlış Algısı (Sosyal normlar)

- Çocuk yaşıta evliliğin normal görülmesi şeklinde olumsuz yaklaşımlar barındıran ve kökeni, töre ve/veya örfe dayanan bazı uygulamalar da, 18 yaşından küçük çocuk evliliklerine neden olabilmektedir.
- Genel toplumsal değerler, normlar: Ailelerin, toplumun ve çocukların “kabul edilmiş kültürel, geleneksel, uygulama” olarak “normal”, “herkesin yaptığı”, “böyle gelmiş, böyle gider”, “anneleri/büyükanneleri/teyzeleri/halaları da çocuk yaşıta evlenmiştir” gibi meşrulaştırıcı algılar.
- Toplumsal cinsiyet normları: Kız çocuklarının “namusunu koruma”, “dedikodudan koruma”, “evde kalma” korkusu gibi algılar.

Gelenek ve görenekler, toplumsal/kültürel/normlar ve dini inançların yanlış algılanması da erken yaşıta evlenmeye zemin hazırlamaktadır. Geleneksel aile yapısı içerisinde, kız çocuğu aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görülmekte ve aileler, kız çocuğunun asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedirler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocukların gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmekte; küçük yaşıta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşıta gelin almak istemektedirler. Kız çocuklarının bir an önce bir erkeğin himayesine sokulmasıyla, karşılaşabilecekleri cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, bu evliliklerin genç kızların karşı cinsiyetle evlilik dışı ilişkiye girmelerine engel olacağının yaygın bir düşünce olarak görülmektedir. Çevresinde kendi yaşıtlarının evlenmesi, ailesinde erken yaşıta evlenenlerin çoğunlukta olması ya da “hoş görülmeli” gibi durumlar da kız çocukların bu olumsuz örneklerin etkisinde kalarak evliliğe özen-direbilmektedir.

▪ Aile İçi Şiddet (Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet)

- Aile içi kadına yönelik şiddet çocuk yaşıta evliliklerin hem nedeni hem de sonucudur.
- Aile dışı kadına yönelik şiddet biçimleri (özellikle cinsel taciz ve saldırı) nedeniyle de kız çocukları “koruma” amaçlı evlendirilmektedir.

Aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu, küçük yaşlarda anne veya babadan birinin kaybedilmesi ve üvey anne veya baba-ya sahip olunması diğer bir ifadeyle aile içinde çocuğun gereksinimi olan huzurlu ortamın olmaması kız çocuklarında, evlenme sonucunda bu du-rumdan kurtulacağı inancını geliştirmekte ve erken yaşıta evliliklere yol

açmaktadır. Aile içi şiddetin yanı sıra hane dışındaki cinsel şiddete maruz kalma durumları da ailelerin 18 yaşından küçük kız çocuklarını evlendirmelerine neden olabilmektedir. Tüm bu durumların sonucu olarak da çocuk yaşıta evlenen kızların aile içi (koca, kayıncıVALIDE, kayınpeder, görümce, kayınbirader, elti vb. tarafından) şiddete maruz kalma olasılığı daha da artmaktadır.

▪ Günümüzde görsel iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın etkileri

Geçmişten farklı olarak, çocuk yaşıta evlilik sorununu günümüzde etkileyen faktörlerden biri de televizyon başta olmak üzere kitle iletişim teknolojileri alanındaki gelişmelerle ilişkilidir. Bu alandaki gelişmeler, kültürel bağlamda bir dönüşüm ve geleneksel davranış kalıplarında değişimlere neden olarak, insanların gerek aile içindeki ve gerekse de sosyal çevreleştireyle olan ilişki ve iletişim biçimlerini yakından etkilemiştir. Daha önceki yıllar için televizyon, günümüzde ise televizyon ile birlikte bilgisayar ve internet teknolojisindeki gelişmeler, akıllı telefonlar, tabletler ve sosyal medya kullanımındaki artışın, bu konuda çeşitli etkilerinden bahsetmek mümkündür. Türkiye'de 1960'lı yılların ikinci yarısında TRT ile başlayan TV yayımı, 1990'lı yılların başına gelindiğinde özel televizyon kanallarının yayın yapmaya başlaması ile yeni bir mecraya girmiştir. Televizyonun hemen her haneye girmesi ile çocukların için uygun olmayan bazı yayınların çocukların tarafından izlenilmesi durumu ve dizi ya da filmlerdeki karakterlerin, onları izleyen çocuklar tarafından rol model olarak alınması, çocuk yaşıta evlilik sorununu bir yönyle etkilemektedir.

Geçmişle kıyaslandığında, izledikleri yayınlardan etkilenen oyun çağındaki çocuklar arasında, birbirlerini sevgili görme olgusuna giderek daha çok rastlanmaktadır. Sosyal medyada kandırılıp, evlenmek için ailesinden kaçan çocuk yaştaki kızların varlığı da bu durumun yansımalarından biri olarak tanımlanabilir.

▪ Diğer Nedenler

Zararlı kültürel uygulamalar:

- Berdel, beşik kertmesi, kan bedeli, kuma, levirat, sororat gibi uygulamalar.
- Çevre ve toplum baskıları.
- Tacize veya tecavüze uğrayan kız çocukların tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi.
- Kız kaçırma, kaçırılma.

Başta kızlar olmak üzere çocuklara yapılan “evde kalırsın”, “bahtın kapanır”, “yaşın geçerse seni kimse almaz”, “bir an önce evlen ve çocuk yap” ve benzeri toplum baskıları da erken yaşıta evliliklerin önünü açmaktadır.

Düger taraftan, toplumda geleneksel olarak kabul gören, uygulanan evlilik türleri de (berdel, beşik kertmesi, başlık parası evliliği, kan bedeli evliliği, kuma evliliği, levirat (kadının ölen eşinin erkek kardeşi ile evlendirilmesi), sororat (erkeğin, ölen eşinin kız kardeşiyle evlendirilmesi), akraba evliliği de çocuk yaşıta evliliklere zemin hazırlamaktadır.

Ataerkil ailelerde, gençlere evlilikleriyle ilgili karar verme veya tercihte bulunma hakkı tanınmamaktadır. Bunların dışında tacize veya tecavüze uğrayan kız çocukların tecavüzçüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi, kaçma veya kaçırılma gibi durumlar da erken yaşıta evliliklere sebep olmaktadır. Ayrıca zorunlu göç sebebiyle insanların yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel karmaşa da erken yaşıta evlilikleri artıran faktörler arasındadır.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sonuçları

Çocuk yaşta evliliklerin çocuk, aile, toplum ve yeni nesiller üzerindeki etkileri:

- Temel insan haklarının ihlali ve birey olma özelliğinin kaybı.
- Şiddete maruz kalma: bilgisizlik ve kendini koruyamamadan dolayı şiddete, özellikle cinsel şiddete maruz kalma olasılığı artmaktadır.
- Şiddet mağduriyeti durumunda ise yasal ve sosyal desteği erişim olasılığı azalmaktadır.
- Kısıtlanma ve zorlanma: evden dışarı çıkmama, sosyal yaşamın olmaması, zorla çalıştırılma ya da gelir getirici bir işte çalışmasına engel olunması (ekonomik bağımsızlığının engellenmesi).

18 yaşını tamamlamadan evlendirilen kız çocukların yaşamları boyunca olumsuz etkileyebilecek fizyolojik ya da beden sağlığı açısından farklı birtakım sorunlara sebep olabilmesinin yanı sıra, bu durumun psikolojik açıdan baş edilmesi güç sorunlara da neden olabilmektedir. Hatta eşler arasındaki yaş ve güç farklılıklar, 18 yaşından önce evlenmiş kız çocukların kendi hayatları ile ilgili karar verme ve olayları kontrol etme hakkının da kaybına neden olmaktadır. Küçük yaşıta bağımsızlığını ve kontrolü yitirmek, kız çocukların fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddete karşı daha savunmasız kılınmakta ve yaşamını kısıtlamaktadır.

18 yaşından küçük çocuk yaşıta evlilikler konusunda gerek ulusal, uluslararası düzeyde ve UNICEF'in yaptığı çalışmalar, gerekse de bu konudaki mevcut diğer bilimsel yayınlar; çocuk yaşıta evlenen kadınların, özellikle eşleri tarafından uygulanan aile içi şiddete maruz kalma oranlarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle çocuk yaşıta evlendirilenler arasında aile içi şiddet mağduru olanların sayısının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu şiddetin; fiziksel şiddetten cinsel şiddete, duygusal/psikolojik şiddetten sosyal şiddete ya da ekonomik şiddete kadar uzanan farklı bo-

yutları bulunmaktadır. Özellikle de cinsel şiddet, çocuk yaşta evliliklerde kızlar için daha büyük bir tehlikedir; çünkü küçük yaşta olmasının bir sonucu olarak istemediği cinselliği reddedememekte, bu konuda kendini koruyamamakta ve böyle durumlarda yasal ve toplumsal desteği erişemeğtedir. Hatta erişimi eşi ve eşinin ailesi tarafından engellenmektedir.

Çocuk yaşta evlendirilen kız çocukların büyük kısmı, evlendirildikleri kişinin ailesi ile iç içe yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Özellikle yaş farkının büyük olduğu evliliklerin hemen hepsinde böyle bir durum ortaya çıkmaktadır. Bunda geleneksel değerlerin etkisi olabildiği gibi zaten çocuk yaşta olmak ve/veya ekonomik açıdan bağımlı olmak ile ilgili farklı ek faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Böyle bir durumda çocuk yaşta evlendirilmiş kız çocukların maruz kaldıkları aile içi şiddet sadece evlendirildikleri kişi ile sınırlı kalmamakta ve ailenin diğer üyelerinin de (kayınlı/kayınpeder/kayınbırader/görümce/elti) şiddetine maruz kalabilmektedirler. Bu durum, bazen yaşamları boyunca onları etkileyebilecek olan büyük travmalara olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir.

Çocuk yaşta evlilikler, bir şiddet türü olarak ayrıca zorla çalıştırılma ile de ilişkili olabilmektedir. Çalışma sonucu elde ettiği gelire kendi rızası olmadan eşi ve ailesi tarafından el konması gibi durumlar da sık görülebilmektedir. 16 yaşından sonra gelir getiren bir işte çalışıyor olan kız çocukların ise 18 yaşından önce evlenmesi durumunda işten ayrılmaya zorlanmaları ekonomik yönden esine mahkum edilmesine ve ekonomik gücünün engellenmesine neden olmaktadır.

Çocuk yaşta evlendirilen ve daha kendisi çocukluk dönemini atlatmadan çocuk sahibi olan ve annelik rolü yüklenen kız çocukları, fizyolojik ve psikolojik açıdan farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Eğitime Etkileri

- Eğitime erişimin kısıtlanması; hiç okula başlatılmaması ve/veya okuldan ayrılma,
- Hareket özgürlüğünün kısıtlanması,
- Hamile ve çocuk sahibi olma, aile ve ev içi sorumlulukları, evli/hamile/çocuklu kız çocukların okula devam edememesi gibi nedenlerle eğitime erişimin kısıtlanması,

Dünyada birçok çalışma ve rapor erken/ çocuk yaşta evliliklerle yetersiz eğitimden ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunlara göre ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi düşükçe erken yaşta evliliklerin görülmeye sıklığı artmaktadır. Eğitimsziliğin önüne geçmemeyen toplumlarda erken yaşta evliliklerin de önlenmesi imkânsız hale gelmektedir. Eğitimszilik, çocuk yaşta evliliklerin hem sebebi hem de sonucudur. **Evlilik yaşını yükseltmenin en etkili yolu özellikle kız çocukların eğitime erişimini ve eğitime devamının sağlanmasıdır.**

Türkiye'de kadınların yaklaşık %20'sinin yani 5 kadından birinin hala okur-yazar olmaması Cumhuriyetin kuruluşunda kadına verilen hakların devlet tarafından yıllar içinde tam olarak uygulanmadığını göstermektedir. Eğitim, bireyin hayatına ilişkin temel karar mekanizmalarında daha etkin olmasını sağlayarak ve bilinç geliştirerek evliliklerin ertelenmesini ve kız çocuğunun/kadının güçlenmesini sağlamaktadır. Birçok kültürde ebeveynler yatırımlarının "boşa gideceğini" düşündüklerinden evlendikten sonra baba evini terk edecek olan kızlarının eğitimine yatırım yapmama eğilimdedirler. Özellikle sosyoekonomik durumu düşük aileler, kız çocuklarını okula göndermemekte veya gönderse bile evlendirmek için okuldan almaktadırlar. Türkiye'de de erken yaşta evlendirilen çocukların öncelikle eğitim yaşamları kesintiye uğramaktadır. Hamile ve çocuk sahibi olma, aile ve ev içi sorumlulukları, evli/hamile/çocuk sahibi olan kız çocukların okula devam edememesi gibi nedenlerle eğitime erişimleri kısıtlamaktadır. Her ne kadar Türkiye'de 18 yaşından küçük evli çocukların okul kayıtları açık öğretime alınabilse de genellikle eşleri ve aileleri, bu eğitime de engel olmaktadır. Eğitim haklarından mahrum edilmiş olan evli kız çocuklar, üretmeye katılma yani bir meslek sahibi olma ve gelecekte de çalışma haklarından yoksun bırakılmaktadır. **Bu durum özellikle çocuk yaşta evlenen kız çocukların ekonomik özgürlükleri olmadan eğitsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsüne hapsedilmesine yol açmaktadır.**

Kız çocukların 18 yaşından önce evlendirilmelerinin önlenmesi için en etkili yol, kız çocukların eğitime erişiminin ve eğitime devam etmesinin sağlanmasıdır.

Çocuk Yaşı Evliliklerin Sosyal Yaşamlarına Etkileri

Ergenler, toplumsal olarak olgunlaşmamış bireyler olarak tanımlanmaktadır. Ancak yetişkinler çok zaman ergenleri çocuk gibi görseler de yetişkin gibi davranışlarını da beklemektedirler. Bu yaş grubundaki bireylerin (10 – 19 yaş arası), gerekli toplumsal rollere uyum sağlama zorlandıkları ve toplumsal gelişimlerini tamamlayamadıkları kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu yaş aralığında evlenen çocuklarda, evlilik sonrasında, arkadaşlarından kopma, özgüven eksikliği, toplumsal faaliyetlere katılımdan uzaklaşma gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ruhsal ve bedensel gelişimin tamamlanmamış olması çocuklarda çeşitli hastalıklara ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Kız çocukları kendilerini koruyamayacak yaşta ve eğitsiz olarak evlendirilmeleri durumunda, eşleri tarafından fiziksel, duygusal, sözel ve sıklıkla da cinsel şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu evliliklerde aile içi şiddet, geçimsizlik ve bunun sonucunda boşanmalar ve hatta intiharlar görülmektedir.

Kendi ergenlik gelişimlerini tamamlamadan, sorunlarını halletmeden önce evlendirilen ve anne baba olan bu ailelerin çocukları da sorunlu olabilmektedir. Geleneksel-cinsiyetçi ev içi rolleri pekiştiren erken yaşta evlilikler, hazır olmadıkları bir yaşta henüz kendileri çocukken, aile, ev, eş, çocuk bakımı vb. gibi sorumlulukların altına girmek, bu bireylerde fiziksel ve ruhsal açıdan çöküntü oluşturmaktadır. Sosyal baskıyı artıran ve kadının ev içine hapsolmasına neden olan bu tarz evlilikler, kadının statüsünün gelişmemesine ve giderek de düşmesine yol açmaktadır.

Çocuk yaşta bir evlilik öyküsü:

Hatice'nin anne ve babası yoksuldur, okuma yazmaları da yoktur. Kendisi de hiç okula gitmemiştir. Ailesinin 6 çocuğunun en büyüğüdür. Kırsal bölgede, merkeze çok uzak bir köyde yaşamaktadırlar. Hatice köyün en güzel kız çocuklarından biridir. Hatice başka bir köyden bir adamla başlık parası karşılığında evlendirildiğinde kendisi 14, kocası 26 yaşıdadır.

1. Hatice sizce neden evlenmiş / evlendirilmiş olabilir?
2. Hatice'yi bundan sonra nasıl bir hayat bekliyor? 5 yıl sonra, 10 yıl sonra, 20 yıl sonra hayatı nasıl olacak?
3. Hatice bu yaşta evlendirilmeseydi nasıl bir hayatı olacaktı?

(Lütfen bu öyküdeki 3 soruyu, bu kaynak kitapta daha önceki bölümlerde verilen bilgilere göre düşününüz, yanıtlayınız, tartışınız)

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sağlık Sonuçları

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sağlık Sonuçları

18 yaşından küçük çocuk yaşıta evlilik, ataerkil bir yaklaşımla, ergenlerin/ gençlerin hazır olmadan yetişkinliğe geçmelerine neden olan bir dayatmadır. Bu dayatmanın sonucu ise özgüven zedelenmesi, en yakınlarına olan güvenin zedelenmesi/tahribatı, hatta yok olması, çocuğun kendilik olgusunun engellenmesi ve de ergeni devamlı olarak çocukluk/ergenlik döneminde bırakmasıdır. Çocuk yaştaki evlilikler, bireyin psikolojik ve bedensel gelişimini olumsuz etkileyen, eğitimlerini aksatan, mesleki ve sosyal işlevselliliği bozan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Çocuk yaşıta evliliğin ergenin sağlığını nasıl etkilediğini kavrayabilmek için sağlıklı olmanın “bireyin bedenen, ruhen (zihinsel, psikolojik) ve sosyal yönden “tam iyilik halinde olması” anlamına geldiği dikkate alınarak çocukluktan yetişkinliğe geçiş/ergenlik (adölesan) döneminin özelliklerinin sağlık yönü ile iyi bilinmesi gerekmektedir.

18 yaşından küçük çocuk yaşıta evlilikler;

- Özgüveninin zedelenmesine,
- En yakınlarına olan güvenin tahribatına, yokmasına,
- Kendilik olgusunun engellenmesine,
- Yaşam boyu devamlı olarak, çocukluk/ergenlik döneminde kalınmasına neden olur.

Sağlık;

- Bireyin bedenen,
- Ruhen (zihinsel, psikolojik) ve
- Sosyal yönden

“tam bir iyilik halinde” olmasıdır.

- **Yani sağlık ancak bireyin belirtilen bu 3 yönden de; “fiziksel, ruhen ve sosyal yönden iyilik halinde olması ile” gerçekleşebilir.**

Ergenlik (Adölesan) Dönemi ve Özellikleri

Yaşamın ilk 24 yılında çocukluk, ergenlik, gençlik dönemleri yaşanmaktadır. Bu dönem, çocukluğun bağımlılığından erişkinin bağımsızlığına geçiş dönemi olup fiziksel, psikolojik, duygusal ve sosyal değişikliklerin hızlı yaşandığı çok önemli bir dönemdir. Ayrıca bu dönemin, bireyin, duygusal, sosyal ve özellikle de üreme sağlığı-cinsel sağlık açısından “taşındığı sağlık riskleri” yönü ile özel bir önemi vardır.

Ergenlik dönemi: “10-19” yaş arasıdır. Bu dönem içinde;

- Sosyologlara göre, 14-19 yaş grubunu kapsayan gelişme çağındaki nüfus, toplumsal olarak olgunlaşmamış bireyler olarak tanımlanmaktadır.
- Hekimlere göre ise, 14-21 yaş aralığı, üreme sisteminin olgunlaşma süreci sayılmaktadır ve bu yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların genel gelişimlerini henüz tamamlamamışlardır.

Ergenlik döneminin özellikleri ve bu dönemde sağlık yönünden yaşanan önemli değişiklikler:

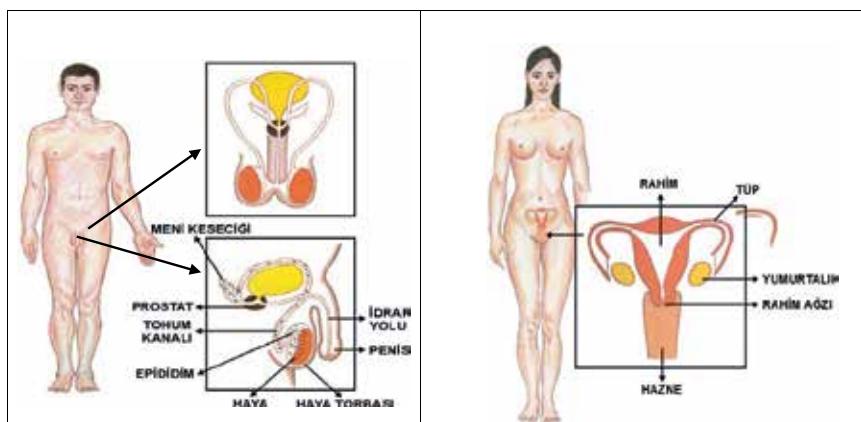
Hızlı fiziksel büyümeye, ruhsal ve cinsel gelişme ergenlik döneminin, en önemli özelliği Kız çocukları bu çağda erkek yaşıtlarına göre, ortalama 2 yıl önce girer ancak gelişmenin tamamlanması 21 ile 24 yaşına dek sürer. Ergenlik döneminde, iskelet ve yağ dokularının boyutlarında belirgin bir artış olmaktadır. Kas gelişmesi erkeklerde kızlara göre fazla, yağ dokusu gelişmesi ise kızlarda daha fazladır. Bu dönemde büyümeye olayı, hormonların (tiroid hormonu, androjen/testosteron ve östrojenin) etkisi altındadır. Bu hormonların miktarlarında artma olur. Temel değişiklik ise üreme bezlerinin çalışmaya başlamasıdır. Üreme organlarındaki değişiklikte, her iki cinsiyet arasında farklılıklar görülür.

Ergenlik Döneminde (10-19 yaş) Kız ve Erkek Çocuklardaki Bedensel Değişiklikler:

Kız çocuklarında	Erkek çocuklarda
Kilo ve boy artışı	Kilo ve boy artışı
Ciltte yağlanması ve sivilce oluşumu Vücut biçimini (kalça genişlemesi, memelerin büyümesi)	Ciltte yağlanması ve sivilce oluşumu Vücut biçimini (kasların gelişimi, omuzların genişlemesi)
Tüylenme/ kılınma (koltuk altı, üreme organlarının üzeri, bacaklar)	Tüylenme/ kılınma (koltuk altı, üreme organlarının üzeri, sakal, büyük, göğüs üzeri) ses değişikliği
Adetin başlaması; Yumurtlamanın başlaması	Penis ve testislerde büyümeye; Spermin olgunlaşması, meni üretimi; gece boşalması

Ergenlik döneminde bedensel olarak yukarıdaki tabloda belirtilen temel değişiklikler meydana gelir. Bunların yanı sıra bu dönemde her iki cinsiyet için; Kendi cinsiyetinde olanlarla yakın arkadaşlık kurma, cinsel davranışlara merak, мастурбasyon, fiziksel değişimlere uyum sağlama ve aileden bağımsız olma çabalarının birlikte yaşandığı duygusal dalgalandırmalar, risk alma davranışları, karşı cinsiyete karşı ilgi, ilk cinsel ilişki, flört de gözlemlenen davranışlardandır.

Ergenlik döneminde büyümeye olayı, belirtildiği gibi her iki cinsiyette de beyinden gelen emirlerle vücutta oluşan hormonların (tiroïd hormonu, androjen/testosteron ve östrojenin) etkisi altındadır. Bu hormonların miktarlarında artma olur. **Temel değişiklik ise üreme bezlerinin çalışmaya başlamasıdır.** Üreme organlarındaki değişiklik bakımından her iki cinsiyet arasında farklılıklar görülür. Bu dönemde en önemli değişiklik; Kız çocuklarda, yumurta hücrelerinin olgunlaşması ve adet kanamalarıdır. **Kızlar çocukların, genellikle 10-13 yaşlarında ilk adetlerini görürler.** Beyinden gelen hormonlarla yumurtalıklardan salgılanan hormonlar, rahmi etkiler. Rahim iç tabakası kalınlaşarak gebeliğe uygun hale gelir. **Gebelik oluşmadığında rahim iç tabakası kanayarak dökülür, bu olaya “adet” denir.** Adet görme yaklaşık olarak 10-13 yaşlarında başlar, 45-50 yaşa kadar sürer. Adetlerde, 21-35 gün arayla, 3-5 gün süren, günde 2-3 petlik kanama olur. Kız çocuklarında, yukarıda belirtilenlerle eş zamanlı memeler belirginleşir büyür, vücut şekli değişimeye başlar.

Şekil 2: Erkek ve Kadın Üreme organları

Ergenlik çağındaki erkek çocuklarda; yüzde sivilceler oluşur sakal ve bıyık çıkar ses kalınlaşır, koltuk altında ve cinsel organ çevresinde kıllanma, hızlı boy uzaması görülür kaslar ve özellikle omuzlar genişler. **Her iki cinsiyette de yalnız olma isteği, hayal kurma, sınırlılık, derslere ilgide değişiklik, kendini kabul ettirmeye yönelik çabalar giyme önem verme, dış görünüşüne özenme başlar ve cinsel konulara ilgi artar.**

Ergenlik çağında her iki cinsiyette de büyümeye ile birlikte bir takım duygu ve davranış değişiklikleri de görülür. **Delikanlı terimi, bu dönemdeki ruhsal durum değişikliklerini çok iyi açıklamaktadır.** Gençler genellikle bazı tehlikeli, riskli durumların kendilerine zarar vermeyeceğini düşünür. Ölümşüzlüğünü, gücünü kanıtlama çabası, dünyaya meydan okuma ya da kahraman olma arzusu, kolaylıkla tehlikeli davranışlara girmesine yol açar. Bunlar arasında sigara, alkol ve madde bağımlılığı, kazalar, intihar, hareketsiz yaşam, beslenme alışkanlıkları kişisel hijyen, korunmasız cinsel yaşam vb. sayılabilir.

Çocukluk ve ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden biri de kendilerine “rol model” arama ve geleceğe yönelik “hayallerinin” olmasıdır. Bu dönemde gençlerin hayallerini engelleyecek olaylardan örneğin erkek çocukların için “çalışmak zorunda bırakılmaları”; Kız çocukların için “**18 yaşından önce evlendirilmeleri**”, her iki cinsiyetin de eğitim imkanlarından yoksun kalmalarına ve psiko-sosyal yönden gelişmemelerine neden olan olaylardır. Bu uygulamalar, son derece yanlış/haksız, çocukların doğuştan sahip oldukları “insan haklarını” elliinden alan davranışlardır. Ebeveynlerin, toplumun, bu ve benzeri davranışlardan kesinlikle kaçınması, asla hoş görmemesi gereklidir. Çocukların ahenkli bir aile ortamında “çocukluklarını yaşayarak” büyümeleri onların insan hakkı olduğu gibi, gelecekte sağlıklı başarılı bir birey olmalarını da sağlayan bir gereklilikdir. Bütün bunları sağlamak başta devlet olmak üzere, ailelerin ve bütün toplumun görevidir.

18 yaşından önce yani çocuk yaşı evlendirilme, aileler ve toplum tarafından her iki cinsiyet için de kabul edilmemesi gereken bir durumdur. Ancak **2 nedenle kız çocukların için daha da fazla önem etmektedir.** Birinci neden, 18 yaş öncesi evlendirilme her toplumda kız çocukların **daha sık** siktir. İkinci neden, erken / çocuk yaşı evlenenlerde kız çocukların için hazır olmadığı aile sorumluluğunu alma, çocukluklarını yaşamamamanın yanı sıra **gебelik ve doğum ba nltılı olumsuz sa hк sonuçlarının hem sık görülmesi ve hem de çok ciddi boyutta olmas›dır.** Esasen yaşamının ilk yıllarından başlanarak kız çocukların farklı şekilde, toplumsal cinsiyet temelli kalıplara göre yeti tirilmeleri, evlendirildiklerinde ise eşlerine ba naklı olması vb. kadın sağlığındaki olumsuzlukları da artırmaktadır.

Çocuk yaşı yapılan evlilikler ise kız çocuğunun “insan haklarının pek çokundan mahrum kalmasına” yol açan ve tüm bunların yanı sıra kadın sağlığının bozulmasına neden olan çok önemli bir faktördür. Diğer taraftan 18 yaşından önce evlenen kız çocukların gebe kalmaları durumunda sadece kendi sağlıklarını için değil, doğacak çocukların için de pek çok sağlık riski söz konusudur.

18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarınında gebelik ve doğumba naklı meydana gelen olaylar daha yakından incelenenecek olursa:

Daha önce de belirtildiği gibi, kız çocuğunda hormonların etkisi ile yaklaşık 13 yaş civarında ilk adet başlar. Adet döngüsü içinde yumurtalıklardan cinsiyet hormonları salgılanmaya başlar ve yukarıda da açıklandığı gibi beyinden gelen hormonlarla yumurtalıklardan salgılanan hormonlar rahmi etkiler. Rahim iç tabakası kalınlaşarak gebeliğe uygun hale gelir. Gebelik oluşmadığında bu tabaka kanayarak dökülür, bu olaya “adet” denir. İlk adetlerde çoğu kez bir süre yumurtlama olmayabilir hatta aşırı kanamalar meydana gelebilir.

Gebelik: Di i yumurta hücresi ile erkek tohum hücresinin birleşmesi sonucunda gebelik meydana gelir. Cinsel birleşme sonrası haznedeki (vajen) spermler rahim ağzından geçerek yukarı doğru tüplere ulaşırlar. Yumurtalıklardan tüpe ulaşan di i üreme hücresinin (yumurtanın) buraya

ulaşmış olan spermlerin biri tarafından zarının delinerek içeri girmesi ile dişi üreme hücresi, aşılanmış olur bu olaya döllenme adı verilir ve bu olay gebeliğin başlangıcıdır. **Gebelik halk arasında 9 ay 10 gün olarak ifade edilen, özel özen gösterilmesi, düzenli aralıklarla tıbbi bakım alınmasını gerektiren 40 haftalık bir dönemdir.** Tıbbi imkanların, bilimsel gelişmelerin kısıtlı olduğu eski dönemlerdeki zorunluluk ya da gelenek diye yapılan eksik ve yanlış uygulamalar günümüzde asla “bizim zamanımızda böyle yapardık” diye ölçüt olarak kullanılmamalı/uygulanmamalıdır ve meşrulaştırmamalıdır.

Günümüzde konu ile ilgili bilinen doğru bilgiler özetlenecek olur ise; Sağlık yönü ile **gebelik için en uygun yaş, 20 -34 yaş aralığıdır.** Esasen gebelik, bu yaş aralığında meydana geldiğinde bile bazı sağlık riskleri taşısa da ve yine özenli bakım gerektirse de “normal” seyreden doğal bir olaydır. Artık bilim insanları tarafından çok açık olarak ortaya konulmuştur ki gebelik, bu yaşların dışında yani **20 yaşından önce (özellikle de 18 yaş ve öncesi) ve 35 yaş ve sonrasında meydana geldiğinde anne ve bebek için ciddi hatta yaşamsal sağlık riskleri, tehlikeleri taşımaktadır.**

- Gebelik için en uygun yaş, 20 -34 yaş aralığıdır.
- Gebelik 20 yaşından önce (özellikle de 18 yaş ve öncesi) ve 35 yaş ve sonrasında meydana geldiğinde anne ve bebek için ciddi hatta yaşamsal sağlık riskleri, tehlikeleri taşımaktadır.
- 18 yaşından önce meydana gelen gebelikte anne adayı henüz çocuktur, ne bedenen ne sosyal yönden ne de psikolojik/ruhsal olarak böylesine ağır bir yükü kaldırmaya hazır değildir.

Diğer taraftan bu yaşlarda bağımsız karar verme gücüne de sahip olmadığı gibi, sağlık bilinci de bir erişkin kadar henüz oluşmamıştır. **Sosyal ve ekonomik yönden başkalarına bağımlı bir bireydir.**

Bilinen tüm gerçeklere rağmen hala günümüzde önceki bölümde açıklanan gerekleler ve bahanelerle çocuk yaşta evlilikler ve sonucunda da gebelikler meydana gelmektedir.

Acaba bu gebeliklerde çocuk yaştaki bir annede ve o annenin bebeğinde, ne tür olumsuz sağlık olayları ile karşılaşmaktadır?

Çocuk Yaşıda Gebeliklerin Olumsuz Sağlık Sonuçları

Çocuk yaşıda gebelikler, ergen annenin fiziksel ve psikolojik gelişimi tamamlanmadığından hem anne sağlığı hem de bebek sağlığı açısından çok tehlikelidir / risklidir. **Bu tür gebeliklerin en ağır sonuçları sağlık alanında görülmektedir.**

Örneğin;

- 15-19 yaş grubu annelerdeki ölüm oranı yirmili yaşlardakilere göre 5 kat daha fazladır.
- Kız çocuğunu 18 yaşından önce evlendiren anne ve baba, çocuğunu 5 misli daha fazla ölüm riskine atmaktadır.

Ergen gebelikler, yüksek riskli ve tehlikeli gebelikler olup, anne ve bebekte hastalık ve ölüm ile sonuçlanabilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyin henüz gelişimi tamamlanmadığından, kendi vücudu için gerekli demir ve vitaminlere olan ihtiyacı iken mevcut içen gebeliğin gereksini-mi daha da artırmasına bağlı olarak mevcut tablo daha da ağırlaşabilmektedir. Demirin yanında folik asit, kalsiyum, magnezyum, vitamin E ve B12 alınma oranı ve düzeyi ergenlerde daha düşük olduğundan bu maddelerin eksikliğiyle de sık karşılaşılmaktadır.

Ergenlik dönemi gebeliklerinde sık rastlanan durumlar;

- Kansızlık (anemi),
- Erken doğum,
- Doğum öncesi gelişme geriliği,
- Suyun erken gelmesi,
- Düşük doğum ağırlıklı bebek,
- Gebelikte tansiyonun yükselmesi (preeklampsı),
- Gebelik zehirlenmesi (eklampsı),
- Doğum sonrası rahim iç tabakasının iltihaplanması,
- Bebeğin başı ile doğum kanalının uyuşmazlığı, (leğen kemikleri (pelvis) henüz gelişimini tamamlamadığı için müdahaleli doğumlar, forseps, vakum uygulama ya da sezaryen doğum ihtimali çok artmaktadır,
- Doğum sonrası aşırı kanama olması.

Ayrıca, ergenlik dönemi gebeliklerde idrar yolu iltihabı (üriner sistem enfeksiyonu), cinsel yolla bulasan enfeksiyonlar gibi olumsuzluklar ve komplikasyonlar da daha sık görülmektedir.

Doğurganlık yaşı küçüldükçe annelerde görülen kötü sağlık sonuçlarının görülme sıklığı yükselmektedir. Ayrıca çocuk yaşı evlenenlerin, meyda-na gelen gebeliklerinde düzenli bir tıbbi bakım almaları, sağlık hizmetine ulaşabilmeleri de daha düşük olmaktadır. Bu durum ortaya çıkan olumsuz sağlık sonuçlarına zamanında tanı konulamamasına, müdahale edileme-sine neden olmaktadır. Genç annelerin, özellikle de 18 yaşından önce doğum yapan ergen annelerin, daha sonraki yaşlarda anne olan kadınlara

göre, düşük ya da ölü doğum yapmaları %50 oranında daha fazladır. Bu grupta diğer olumsuz/kötü gebelik sonuçları da artmaktadır. Ergenlik dönemindeki annelerde, müdahaleli doğum riski de daha fazladır. Müdahale genellikle bebeğin başı ile annenin henüz gelişmesini tamamlamamış olan pelvisi (leğen kemiği) arasındaki uyuşmazlığı “baş-pelvis uyuşmaması” nedeniyle yapılmaktadır. Müdahaleli doğumlar sonrası, doğum kanalında zedelenmeler, yırtıklar hatta doğum kanalı ve bağırsak ya da mesane arasında delinme/açıklık oluşma riski (fistüller) artmaktadır. Ergenlik döneminde gebe kalan kadınlarda iç üreme (genital) organları, henüz gelişimini tamamlamadığı için doğum eylemi sırasında erişkin kadınlara göre daha kolay yaralanma, zedelenme gelişebilmektedir. Rahim kasının kasılma yeteneğinin zayıf olması sebebiyle de doğum sonrası rahmin kasılarak kanamayı durduramaması sonucu aşırı kanamalar meydana gelebilmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyin psikolojik (ruhsal) ve sosyal yönünden de gelişimini tamamlamadan gebe kalması, onun bir yetişkinin görevlerini üstlenmemesine, zorlanması neden olmaktadır. Bu durum, sosyal ve ekonomik yetersizlik, karşı cinsiyetle ilişkilerde sorun, anne-baba ya uzamış bağımlılık gibi yaşam boyu sürecek ciddi sonuçlara sıkılıkla yol açabilmektedir. Ergen gebelerde cinsel gelişiminin tamamlanmamasıyla birlikte, kaygı, korku, heyecan, umutsuzluk ve stres gibi duygular bozuklukları çok fazla görülmekte, depresyon ve intihar riskiyle karşılaşılabilmektedir.

Ayrıca, çocuk yaşta yapılan evliliklerde kız çocukları daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadır, ilerleyen dönemlerinde kendi çocuklarına karşı şiddet uygulama eğilimleri ya da ilgisizlik daha fazla olabilmektedir. Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin yaptığı araştırmaya göre, **çocuk yaşta evlenen kız çocukları diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat, cinsel şiddete ise üç kat daha fazla maruz kalmaktadırlar**. Evli kız çocukların uğradıkları fiziksel şiddetten dolayı eşlerini haklı görme olasılıkları da daha fazladır.

Aşağıdaki tabloda ergen gebelik ve doğumlarda (18 yaş ve daha küçük yaşı) anne ve bebekte/ çocukta olabilecek **olumsuz sağlık sonuçları** özetlenmektedir:

Erken yaşta gebelik ve doğumlarla ilgili ANNE YÖNÜNDEN sağlık bağlamında olabilecek olma riski artan olumsuzluklar ve tehlikeli durumlar
ANNEDE
Fiziksel ve psikolojik olarak evliliğe, gebeliğe ve çocuk doğurmaya hazır değildir
Eğitim ve sosyal gelişimden yoksunluk, okulu bırakma siktir
Sağlık hizmetine daha zor ulaşabilirler
Vücut ağırlığı artışının yetersiz olması, kansızlık (anemi) sık görülür
Gebelik zehirlenmesi (gebelikte kan basıncının yükselmesi - preeklamsi) siktir
Baş pelvis uyuşmazlığı – müdaхaleli doğumlar (forseps vb., sezaryen doğum) siktir
Zor doğum ihtimali fazladır
Doğum sonu ciddi kanamalar daha sık meydana gelir
Sık gebelik - Erken yaşta doğum yapmaya başlayan ergen kadınların kısa aralıklarla gebe kalma riski de yüksektir
Gebeliğin istenilmemesi
Kendiliğinden düşükler, isteyerek düşükler, ölü doğumlar daha sık görülür
Doğumdan sonra idrar/dışkı kaçırmasıyla sonlanan obstetrik fistül gibi olumsuz sonuçlar siktir
Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, idrar yolu enfeksiyonları siktir
Ruhsal sorunlar: kaygı, korku, heyecan, umutsuzluk ve stres gibi duygular bozuklukları çok fazla görülmekte, depresyon ve intihar riskiyle karşılaşılabilir
Bu grupta gebelik, doğum ve lohusalık döneminde “annenin ölüme riski” 20- 24 yaş grubuna kıyasla 5 misli daha fazladır
Eşinden ya da diğer aile üyelerinden şiddet görme daha fazladır
Sosyal aktivitelere katılma sınırlıdır ve sosyal dışlanma söz konusudur
Cinsel şiddet görmeleri daha siktir
Evde tek başına, mutsuz, kendine güveni olmayan kadın ve anneler söz konusudur
Yoksulluk: Ekonomik olarak bağımlı, işsizlik ve aile gelirine katkıda bulunamama
Bu evliliklerde boşanma ve ayrılma daha sık olmaktadır

**Erken yaşta gebelik ve doğumlarla ilgili BEBEK VE ÇOCUK
YÖNÜNDEN sağlık bağlamında olabilecek, olma riski artan
olumsuzluklar ve tehlikeli durumlar**

BEBEKTE / ÇOCUKTA

Gebeliğin istenilmemesi daha sık görülür

Doğacak çocuğa karşı ilgisizlik (istenmeyen çocuk olma) daha sık görülür

Çocuğun istismar edilmesi daha sıklır

Bebekte doğum öncesi dönemde (anne karnında) gelişme geriliği meydana gelmesi ihtimali fazladır

Bebeğin prematüre/erken doğma riski daha yüksektir

Bebeğin ölü doğma riski daha yüksektir

Bebeğin doğumdan sonraki büyümeye ve gelişmesinde gerilik görülebilir

Bebek ölümleri (bebeğin bir yaşıntı tamamlamadan ömesi) daha fazladır

Bu çocukların ileride okul başarısızlığı ve okulu bırakmaları daha sıklır

İleriki yaşamlarında eğitimden yoksun kalma, işsizlik/yoksulluk daha sıklır

Çoklu insan hakları ihlali söz konusudur (bu çocukların için çoğu zaman kendi rızası / görüşü olmadan yapılan seçimler, okuldan alma çocuk yaşıta evlendirme vb.)

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf 22

Çocuk yaşta yani 18 yaşından önceki evlilikler “bütün belirtilen olumsuz sonuçlar” göz önüne alınarak, daha başlangıçta, hiç olmadan engellenmesi gereken bir durumdur. Ancak bu evlilik olmuş ve gebelik meydana gelmiş ise bu durumda bu gebeliklerin daha sık, daha özenle, düzenli doğum öncesi bakım kontrolleri yapılmalıdır. Bu gebelerin, aileleri bilgilendirilip, bilinçlendirilerek ve gebeye yeterli danışmanlık yapılarak daha sık aralıklarla izlenmesi gereklidir. Bu izlemeler mevcut sağlık sisteminde o kişinin aile hekimi tarafından ve konu ile ilgili yeterli eğitimi olan bir sağlık personeli (ebe-hemşire) tarafından düzenli aralıklarla yapılmalıdır. Ortaya çıkabilecek bütün olası olumsuz sağlık sonuçları da dikkate alınarak gerekli tetkik ve muayeneler eksiksiz yapılarak izlenmelidir. Herhangi olumsuz bir durumda, eğer gerekiyor ise gebe daha üst sağlık kuruluşlarına/uzman hekime sevk edilmelidir.

Uygun yaşlarda yani 20-34 yaş aralığında ve ciddi bir sorunu olmayan gebelerin mevcut standartlara göre tüm gebelikleri boyunca en az 4 kez kontrol edilmesi gereklidir. Oysa 18 yaşından önce gerçekleşen gebelikler “tehlikeli, riskli” olarak kabul edilip onların daha düzenli ve daha sık izlenmeleri gereklidir. **Yaşlarının küçük olması daha sağlıklı oldukları değil daha “kırılgan” oldukları anlamına gelmektedir.** 18 yaşından önce olan evlilikler, sadece çocuk, kadın ve anne sağlığını olumsuz etkilemekle kalmaz, aile ve toplum üzerine de olumsuz etkileri vardır. Bu etkiler sonucu, bir ülkenin kalkınmasını, 2030 yılına dek ulaşılması planlanan “kalkınma hedeflerine” ulaşmasını da engeller.

Aile/toplum Etkileri

- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2015-2030)

Daha önce oluşturulmuş olan “Binyıl kalkınma hedeflerinin” süresinin dolmasıyla birlikte 2015 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) sürdürülebilir kalkınma zirvesinde 2030’ a kadar ulaşılması beklenen sürdürülebilir kalkınma hedefleri 193 ülkenin imzası ile kabul edilmiştir. Bu yeni gündemde 17 temel sürdürülebilir kalkınma hedefi ve 169 alt hedef belirlenmiştir.

Çocuk yaşıta evlilikler yol açtığı birçok sorun ile birlikte (eğitsizlik, anne sağlığının bozulması, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, anne ölümü ve bebek ölümlerine yol açması vb.) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne ulaşmanın önünde ciddi bir engeldir. Yoksullğun ortadan kaldırılması, her bireyin sağlıklı bir yaşam sürmesi, herkesin nitelikli eğitime erişimi ve her alanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda temel hedefler koyan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne ulaşmak çocuk yaşıta evlilikler önlenmediği sürece mümkün değildir.

Çocuk Yaşıta evliliklerin ve gebeliklerin en önemli sağlık sorunları ÖZETLE:

- Gebelikte yaşanan sağlık sorunları, doğum ve doğum sonrasında olabilecek olumsuzluklar nedeni ile annenin bu dönemde ölmeye ihtimali yüksektir. Şöyle ki; Dünyada her yıl binlerce genç kız gebelik ve doğum sırasında hayatını kaybetmektedir. 18 yaşından önce doğum yapanlarda, daha sonraki yaşlara göre doğumda ölmeye riski 5 misli daha fazladır.
- Düşük, ölü doğum ve bebeğin bir aylık olmadan ölmeye ihtimali; 18 yaşından küçük annelerin bebeklerini bir yaşına gelmeden kaybetme riskleri yaşı daha büyük olanlara göre 60 misli daha fazladır.
- Üreme organlarında fonksiyon/ form kaybı örneğin fistül oluşmasına neden olabilir.
- Gebelik zehirlenmesi, doğum sonu kanama vb. gibi gebelik süresince ve doğumda olabilecek olumsuz olaylar çok daha sık meydana gelmekte,
- Düzenli bir tıbbi bakım almaları daha az, sağlık hizmetine ulaşabilmeleri daha zor olmaktadır,
- Gebelik ve doğum sürecinde ortaya çıkan sağlık sorunlarına zamanında tanı konulamamakta, zamanında müdahale yapılamamaktadır.
- Sağlık kuruluşunda doğum yapılması daha az evde doğum ihtimali fazladır.
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı savunmasızlık söz konusudur.
- Bebeğin düşük kilolu doğması, yetersiz bakım görmesi, beslenme yetersizliği, bebeğin yeterli gelişme gösterememesi ve ölmeye riski daha yüksektir.

Toplumsal Cinsiyet ve Çocuk Yaşıta Evlilikler

Toplumsal Cinsiyet ve Çocuk Yaşıta Evlilikler

Toplumda, çocuk yaşıta evliliklerin birçok nedeni olmakla birlikte toplumsal cinsiyet ayrımcılığı en önemli temel nedenlerden biridir. Ayrıca, bir önceki bölümde belirtilen (yoksulluk, eğitsimsizlik, vb.) faktörlerin nasıl, ne yönde ve aile içinde kimi etkileyeceğini de belirleyen temel etkenlerden biridir.

Örneğin; yoksulluk, çocuk yaşıta evliliklerin önemli bir nedenidir ama yoksul ailedeki kız çocuğunun ve erkek çocuğunun bu durumdan nasıl ve ne düzeyde etkileneceğini toplumsal cinsiyet ve bu bağlamda yapılan ayrımcılık belirler. Haneden bir boğaz eksilsin denir. Hangi boğazın gitmesi gerektiğinin cevabı, toplumsal cinsiyettedir ki bu çoğunlukla kız çocuğudur. Aile, okuldan çocuğun alınmasına karar verir, kız çocukları okuldan alınıp evlendirilirken; erkek çocukları aileye gelir kaynağı olsun diye dışarıda çalıştırılmaya başlanır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet diğer etkenlerin de kimi, nasıl etkileyeceğini belirleyen ve tüm diğer etkenlerle kesişerek işleyen/etkileyen bir faktördür.

Toplumsal Cinsiyet Nedir?

Biyolojik Cinsiyet: Doğuştan gelen, cinsiyetler arasındaki genetik ve biyolojik farklılıklardır. Bu farklılıklar, fizyolojik olarak; yumurtalık ve testisler; üreme organları ve hormonlar olarak tanımlanabilir.

Toplumsal cinsiyet: Toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen ve toplumsal olarak kurgulanan roller, davranışlar, özellikler, sorumluluklar anlamına gelir. Yani bu özellikler doğuştan gelmez, toplum tarafından sonradan oluşturulur. Kadınlar ve erkekler biyolojik farklılıklarla doğsalar da onlara atfedilen birçok özellik, içinde yaşadıkları toplum tarafından belirlenmektedir. Toplumda, toplumsal cinsiyet rollerinin değişmeyen ve biyolojik varlığımıza bağlı özellikler olduğu gibi genel bir varsayılmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rolleri **hem zaman içinde hem de kültürden kültüre değişirler**.

Kadınlar ve erkekler olarak birbirinden çok da farklı olmayan varlıklar olarak dünyaya geliriz. Peki kadınlar ve erkekler olarak dünyada aynı biçimde yaşayıp, aynı şeyleri mi deneyimleriz?

Çocukluğumuzdan başlayarak aile, sosyal çevre, mahalle, sokak, okul, medya, kitaplar ve daha birçok şey aracılığıyla “cinsiyetimize göre” davranışlar edinmeye başlarız. Bunlar hem öğretici hem de denetleyici olurlar. Ailelerin ve sosyal çevrenin kız ve oğlan çocuklarına yönelik farklı yetiştirmeye pratikleri olduğunu, verilen isimlerden, alınan giysilerden ve oyuncaklılarından, çocuklara ait odaların dekorasyonlarından anlamak mümkündür.

Çocuklar, çok erken yaştan itibaren etrafı keşfetmeye ve deneyerek öğrenmeye başlarlar. Yapılan araştırmalar, dünyaya gelmesinden itibaren ailele-

rin kız çocuklarına ve oğlan çocuklarına davranışlarında, belirgin farklılıklar olduğunu; kız çocuklarına daha koruyucu davranışken oğlan çocuklarına daha cesaretlendirici davranışını göstermektedir.

Oyuncaklarda cinsiyete göre seçim yapıldığını görürüz: Kız çocuklarına bebekler, minik mutfak eşyaları ve ağırlıklı olarak pembe eşyalar seçilirken; oğlan çocuklara arabalar, tabancalar ve ağırlıklı olarak mavi kıyafetler seçilir.

Toplumda, aile içinde, kişisel ilişkilerde, kadın ve erkeklerden beklenitilerimiz, onlara uygun gördüğümüz davranışlar farklıdır. Bu farklılığın da doğaları gereği öyle olduğunu düşünürüz. Uslu, nazik, tertipli, sevecen kızların yanında; haşarı, yaramaz oğlanlar

Okula gittiklerinde karşılaştıkları cinsiyetçi yaklaşımların da kız ve oğlan çocukları arasındaki rolleri ve kalıpları pekiştirici etkileri olur. Eğitim ortamında öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile uyumlu özellik ve davranışlar gösteren çocuklara bu davranışları ödüllendiren/olumlayan bir yaklaşım sergilediği; toplumsal cinsiyet rollerinin ve kalıplarının dışında davranışlar gösteren çocukları ise görmezden gelen veya cezalandırın davranışlar sergilediğinin gözlemlendiği araştırmalar vardır. Bunun yanında; okulda kullanılan kitaplar da cinsiyetçi yaklaşımı destekler niteliktedir. Annenin ev işleri ve çocukların ilgilendiği, babanın ise gazete okuduğu görsellere kitaplarda halen rastlamak mümkündür. Kitaplarda “bilim adamları, iş adamları, adam gibi yapmak, adam olmak...” ifadelerinin kullanıldığı; sınıf ortamında “kız gibi ağlama” sözlerinin duyulduğu ortamlar bu kalıpları ve rolleri pekiştirir.

Okullar aynı zamanda çocukların kurumsal yaşamı doğrudan deneyimledikleri yerlerdir. Okulda karşılaştıkları durumlar, kadın-erkek ilişkileri, kadınların ve erkeklerin toplumdaki pozisyonları ve statülerine ilişkin algılarını etkilemektedir. Öğretmenlerin çögünün kadın olması, yönetici pozisyonunda olan kadronun erkeklerden oluşması; bazı branşların erkeklerin alanı, bazı branşların kadınların alanı olarak görülmesi çocukların algılarını şekillendirmektedir.

Bütün bu beklenitler, deneyimler, verilen roller, onaylamalar ve cezalandırmalar, çocukların çok küçük yaştan itibaren birtakım kalıplara uygun olarak biçimlenmelerine neden olur. Bu kalıplara “toplumsal cinsiyet kalıpları” denir. Toplumsal cinsiyet kalıpları, kadınların ve erkeklerin birbirlerinden tamamen farklı cinsiyetler oldukları algısı yaratır ve bu kalıpların tartışılmaz, sorgulanmaz olduğu şeklinde bireyleri yaniltır.

Toplumsal cinsiyet kalıpları yaşanan yere, ailenin sosyal durumuna, varlıklı ya da yoksul olmaya göre de farklılaşır. Örneğin, Ankara'da kırsal bölgede yaşayan lise öğrencisi bir kız çocuğunun uyması gereken kalıpla, Ankara merkezinde yüksek sosyal ekonomik imkanlara sahip bir ailedede yaşayan kız

çocuğunun uyması gereken kalıp aynı değildir. Bu kalıpların hem biçimleri hem de bireylere sundukları alan farklıdır. Sadece kadınlar için değil erkekler için de cinsiyet kalıpları vardır. Erkeklik kalıpları da içinde yaşanması güç kalıplardır: Örneğin, her zaman güçlü olmak, evin geçindirmekten sorumlu olmak, önemli kararlari vermek vs. kolay bir şey değildir. Oysa bireylerin kendilerine özgün hayalleri, gelecekten ve hayattan beklenileri, yetenekleri bu kalıplara sığmaz. Unutulmaması gereken onlar da birer çocuktur...

Hangi şekilde olursa olsun, cinsiyet kalıpları kadınların ve erkeklerin özgün bireyselliklerini daha çocukluktan başlayarak yok ederek onları **tek bir kategoriye indirgeyen** ve bu kategorik tanımın cenderesine hapseden bir nitelik taşırlar. Toplumsal cinsiyet kalıplarının dışına çıktığımızda, ailemiz, sosyal çevremiz, arkadaşlarımız, öğretmenlerimizden bu konuda uyarlarını duyarız: "Sen ne biçim erkeksin!", "Kadın dediğin böyle olur mu?", "Erkek dediğin böyle yapmaz!"

Kadınlık ve erkeklik kalıpları bizi basitçe birbirimizden ayırmakla kalmaz, aynı zamanda **toplumsal kaynaklara erişimimizi, fırsatları ve insan haklarını kullanmamızı da büyük ölçüde etkiler ve kadınlar ve erkekler arasında eşitsizlikler yaratır**. Bu, **her iki cinsiyet için de** olumsuzluklar taşımakla birlikte kadınlar açısından özel bir ezilme ve baskı altına alınma durumu söz konusudur. Kadın ve erkekler arasında (eğitim, sağlık, istihdam, siyasete ve karar mekanizmalarına katılım gibi kritik alanlarda) çoğunlukla kadınların aleyhine eşitsizlikler yaratır.

Bazı Temel Alanlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri

Eğitim

Türkiye'de, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017) verilerine göre, okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı, erkeklerden beş kat fazladır. Yüksekokul veya fakülte mezunu olanların oranı, erkeklerde %17,9 ve kadınlarda %13,1'dir. Avrupa Birliği ülkelerinde ise yüksekokul veya fakülte mezunu olan erkeklerin ve kadınların oranı sırasıyla; %23,9 ve %24,3'tür. Türkiye'de yapılan çalışmalar, kadınların eğitimiyle sağlığı, evlilik yaşı, doğurganlığı, ortalama doğum aralıkları, işgücüne katılım ve kazancın kullanımı vb. arasında yaşamlarını olumlu etkileyeyecek ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ancak, temel bir insan hakkı olan eğitime erişim, günümüzde kadınlar için halen bir sorun alanı olmayı sürdürmektedir.

Ücretli işgücüne katılım

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıında en önemli alanlardan biri de ücretli işgücüne katılımdır. Ücret karşılığı çalışma, kadınların güçlenmesini ve yaşamlarında daha fazla söz sahibi olmalarını sağlamaktadır. Dünya genelinde iş gücüne katılım oranları incelendiğinde, 25-54 yaş grubu erkekler arasında işgücüne katılım oranı %94 iken, bu oranın aynı yaş grubu kadınlarda %63 olduğu görülmektedir. Ancak, iş gücüne katılım oranlarındaki cinsiyet uçurumu ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Tür-

kiye'de kadınların iş gücüne katılım oranları 2017 itibarıyle %36,2'iken, Türkiye'nin de içinde bulunduğu OECD ülkelerinde bu oran %63,6'dır.

İş gücüne katılım ve istihdamdaki düşüklüğün yanı sıra ücretli olarak çalışan kadınlar kayıt dışı ve güvensiz çalışma, düşük statülü sektör ve işlerde yoğunlaşma, aynı nitelikteki işlerde erkeklerden daha düşük ücret alma, meslekte yükselememe ve yönetici kadrolarda yer alamama gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin, BM'nin 2018 yılında yayımladığı bir rapora göre, kadınların dünya genelinde erkeklerin kazandığından %33 daha az kazandığı tahmin edilmektedir. Yine aynı raporda, otuz yedi ülkeden toplanan verilere göre kadınlar ve erkekler arasındaki ücret farklılıklarını azaltmakla birlikte bu eğilimin çok yavaş olduğu ve özel bir önlem alınmadığı sürece 2086'ya kadar kadınlar ve erkekler arasında eşit ücret hedefinin gerçekleştirilemeyeceği belirtilmektedir.

Siyasete ve Karar mekanizmalarına katılım

Siyasete ve Karar mekanizmalarına katılım oranları incelediğinde, dünya genelinde ulusal parlamentolarda kadın temsilinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ulusal parlamentolarda bulunan kadın temsilci oranı dünya genelinde ortalama %23,6'dır. Bu oran, Amerika Birleşik Devletleri'nde %28,1, Kuzey Avrupa Ülkeleri'nde %41,7'dir. Türkiye'de ise parlamento'da kadın temsili %17,3'tür. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ortalaması ise %28,8'dir.

Ücretsiz – Görünmez Emek

Eğitim, istihdam ve karar alma mekanizmalarına katılımın önündeki engellerin yanında ve bunlarla ilişkili olarak; toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği diğer yükler de kadınların erkeklerle eşit haklara ve koşullara ulaşmaları önünde engeller oluşturmaktadır.

Toplumsal yaşamda ve eşler arasında işbölümü gereklidir. Ancak **cinsiyete dayalı iş bölümü**, yani bazı işlerin “kadın işi”; bazı işlerin “erkek işi” olarak görülmesi ve bu durumun sorgulanmadan kabulünün hem istihdam hem de günlük ev işlerindeki yansımaları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yol açar ve bu eşitsizliklerin sürmesine neden olur.

Çocukların bakımı, aile içinde hasta, yaşlı ve engelli bireylerin bakımı ve günlük olarak yapılması gereken ev işleri ücretsiz ve karşılıksız işlerdir ve bu işlerin genellikle kadınlar tarafından yapılması beklenmektedir. Tüm toplumların ve ailelerin devamlılığı karşısız ve ücretsiz olarak yapılan ev ve bakım işlerine dayalı olsa da bu işler genellikle “çalışma” olarak görülmemekte ve değerli bulunmamaktadır.

BM Kadın Birimi (UN Women) raporu, yemek pişirme, ev temizleme gibi ev işlerinin ve aile içerisinde bakım gerektiren yetişkinlere ve çocuklara bakmak gibi işlerin %75'inin kadınlar tarafından yapıldığını göstermekte-

dir. Kadınlar bu tür, ücretsiz bakım ve ev işlerine erkeklerden 2,6 kat daha fazla zaman ayırmaktadır. Ücretsiz bakım işlerinin kadınlar ve erkekler arasında eşitsiz bir şekilde dağıtıması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır.

TÜİK'in yapmış olduğu Zaman Kullanım Araştırması'na göre, Türkiye'de kadınlar erkeklerden yaklaşık 3 kat daha fazla ücretsiz ev işlerine zaman ayırmaktadır. Kadınların ev ve bakım işlerine daha fazla zaman harcaması, okula, eğitime, ücretli iş gücüne katılma, kendilerine ve dinlenmeye daha az zaman ayırmaları demek olup, bu da var olan cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir.

Sonuçta kadınlar, erkeklerden daha az;

Kaynağa; para, kredi, eğitim, istihdam, boş zaman

Seçme şansına; denetim, bağımsızlık ve karar alma yetkisine sahip olur.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Kadınlara Yönelik Şiddet

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının en yakıcı sonuçlarından biri toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadınlara yönelik şiddetdir. Kadınlara yönelik şiddet ölümle varan ciddi fiziksel hasarlara, psikolojik, cinsel sağlık ve üreme sağlığı sorunlarına yol açmaktadır. Araştırmalara göre, her 3 kadından 1'i yaşamının herhangi bir döneminde şiddete maruz kalmaktadır ve kadınlar en çok birlikte oldukları eşlerinden şiddet görmektedir.

2014 yılında, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan araştırmaya göre; Türkiye'de 15-59 yaş arasındaki en az bir kere evlenmiş olan kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalma oranı %36'dır. Kadınların %44'ü duygusal şiddete, %30'u ekonomik şiddete ve %12'si cinsel şiddete maruz kalmıştır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun topladığı verilere göre, sadece 2017 yılı içinde Türkiye'de 409 kadın cinayeti yaşanmıştır.

Bu sonuçlara rağmen, şiddet mağduru kadınların destek almak veya şikayette bulunmak üzere sağlık kuruluşu, polis, kadın örgütü gibi kurumlara başvuru oranları oldukça düşüktür. Türkiye'de, aile içi şiddete maruz kalan her 110 kadından 89'u hiçbir resmi kuruma ya da sivil toplum kuruluşuna başvurmamıştır. Nereye başvuracağını bilmediği için yardım talep etmeyen kadınların oranı %13 ve yardım alabileceğine inanmadığı için başvuruda bulunmayan kadınların oranı %4'tür.

Çocuk yaşta ve zorla yapılan evlilikler kadınlara yönelik şiddetin bir türüdür ve kız çocukların en temel insan haklarının ihlalidir. Kendi hayatları ve bedenleri üzerinde söz sahibi olmaları engellenen ve çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları, birçok olumsuz sağlık sonucunun yanı sıra, eğitim olanaklarından mahrum kalmakta ve istihdam olanaklarına erişememektedir.

2014 yılında yapılan Türkiye Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Sonuçlarına göre;

- Türkiye genelinde kadınların %26,0'sı 18 yaşından önce evlenmiştir.
- Evlilik yaşı ile şiddet düzeyi arasında belirgin bir ilişki vardır. Fizikselsidde erken evlenen kadınlar arasında %48,0, 18 yaşından sonra evlenen kadınlar arasında %31,0 düzeyindedir.
- Cinsel şiddete maruz kalan kadınlar için evlilik yaşı daha belirgindir. 18 yaş öncesi evlenen kadınların %19,0'u, 18 yaş sonrası evlenen kadınların %10'u cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- Eğitim düzeyi arttıkça fizikselsidde gördüğünü söyleyen kadınların oranı genel eğilim olarak azalmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fizikselsidde maruz kaldığını söyleyenlerin oranı %43,0, yüksek öğrenim görmüş kadınlar arasında bu oran %12,0'dır.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadın cinsiyetinin varsayılan doğasına yüklenen ön yargılar ve özellikler üzerinden geliştirilen, bundan hareketle kadınları birey ve grup olarak baskı altında tutmak, hakların eşit kullanımını engellemektir.

Ayrımcılık için örnek:

- Kız çocukların okutulmaması
- Kadınların yönetim alanında "başaramayacakları" varsayımlıyla yönetici pozisyonuna kabul edilmemesi
- Aynı işi yapan kadın ve erkekten, erkeğe daha fazla ücret ödenmesi

Kadınlar, dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de toplumsal kaynaklardan erkeklerle eşit biçimde yararlanamıyor, çeşitli alanlarda ayrımcılığa uğruyorlar. Tüm kadınların yaşadıkları ayrımcılık elbette aynı değil. Tek bir "kadınlık" durumundan söz edemediğimiz gibi, bölgesel farklılıklar ve eşitsizlikler, kır-kent farklılığı ve bundan kaynaklanan eşitsizlikler ve sektörel eşitsizlikler her kadının yaşadığı ayrımcılığı ve yol açtığı eşitsizliği de farklılaştırır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Kadınların ve erkeklerin eşit haklar, sorumluluklara, hizmetlere, karar almaya ve fırsatlara sahip olması demektir. Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının ve önceliklerinin dikkate alınması, **toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hem bir insan hakları ilkesidir, hem de insanı merkeze alan, sürdürülebilir bir kalkınmanın da önkosuludur.**

Eşitsizlik yalnızca kadınların mağduru oldukları bir sorun değildir, toplumsal kalkınma, adalet ve barışın sağlanmasıının önündeki önemli engellerden biridir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanamaması, bunun sonucu olarak kadınların ayrımcılığa ve şiddete uğraması, kadın ve erkek insanlığın tamamını bir biçimde sakatlar/etkiler, potansiyelini açığa çıkarmasını engeller.

Çocuk Yaşıta Evlilikler ile İlgili Uluslararası ve Ulusal Mevzuat

Çocuk Yaşıta Evlilikler ile İlgili Uluslararası Mevzuat

Çocuk yaşıta evlilikler günümüzde uluslararası sözleşmelere göre, bir **insan hakları ihlali ve çocuk hakları ihlalidir**. Ayrıca, **toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadına yönelik şiddetin** bir türü ve kalkınmanın önündeki bir engel olarak kabul edilmektedir.

İlgili Uluslararası Sözleşmeler

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (1979-CEDAW md. 16)
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948-md. 16)
- Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme (1946- md. 1,2 ve 3)
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme (1976 – md.23)
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi – 2014 – md. 32 ve 37)

Yukarıda belirtilen uluslararası sözleşmeler, Türkiye'nin de imzacısı olduğu sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 90'a göre kanun hükmündedir ve temel hak ve özgürlüklerle ilişkin uluslararası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümleri esas alınır.

Bu sözleşmelerin Türkiye'de yürürlüğe girdiği tarihler aşağıda belirtilmiştir.

Belge adı	İmzalanma Tarihi	Yürürlük Tarihi	TR'nin taraf olma durumu/tarihi
Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS)	1966	1976	İmzalama: 2000 Onaylama: 2003
Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	1979	1981	Onaylama: 1985
Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin İhtiyarı Protokol	1999	2000	İmzalama: 2000 Onaylanma: 2002
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	1989	1990	İmzalama: 1990 Onaylama: 1994
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	2011	2014	İmzalama: 2011 Onaylama: 2012

Çocuk yaştaki evlilikler;

- Çocuk hakları ihlali
  - İnsan hakları ihlali
  - Kadına yönelik şiddet (İstanbul Sözleşmesi)
  - Toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir
- ve
- Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasında bir engeldir.

Birçok uluslararası sözleşme, bireylerin tam ve özgür rızaları ile evlenme hakkına sahip olduğunu belirtir ve bu hakkı güvence altına alır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme eğitim, sağlık, işgücüne katılım gibi temel alanlarda kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması konusunda düzenlemeler getirirken evlenmeye ilişkin hakları da tanımlamış ve evlilik birliğinin kurulması ve sürdürülmesinde eşitliğin sağlanması için çeşitli düzenlemeler getirmiştir.

CEDAW Madde 16:

1. Taraf Devletler, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırmayı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:
  - a. Evlenmede erkeklerle eşit hak,
  - b. **Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,**
  - c. Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,
  - d. Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların menfaatleri en önde planda gözetilecektir.
  - e. Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasitalardan yararlanmada eşit haklar,
  - f. Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,
  - g. Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,
  - h. Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar,
2. **Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanunu etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşıının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.**

CEDAW ve Çocuk Hakları Komiteleri bir araya gelerek 2014 yılında ortak bir tavsiye kararı yayımlamış, bu karar kapsamında kız ve oğlan çocukları için **yasal asgari evlenme yaşı 18** olarak kabul edilmesini önermişlerdir.

Türkiye'de Çocuk Yaşıta Evliliklerle İlgili Ulusal Mevzuat Anayasası

T.C. Anayasasının 41. maddesi ailenin ve çocuk haklarının korunmasıyla ilgili düzenlemeleri içerir.

Bu maddede ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı vurgulanmıştır. Ayrica “devlet, ailenin huzur ve refahını ve özellikle annenin ve çocukların korunması, aile planlamasının öğretilmesi ve uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve gerekli teşkilatı kurar” demektedir. Her çocuk, korunma ve bakımından yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

İlgili Diğer Mevzuat:

- ✓ Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)
- ✓ Türk Medeni Kanunu (TMK)
- ✓ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 s. K.)
- ✓ Türk Ceza Kanunu (TCK)
- ✓ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu (DSK)
- ✓ Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)
- ✓ ...

Türk Medeni Kanunu (TMK) ve Evlendirme Yönetmeliği:

Türkiye'de evlilik usul ve esaslarını **Türk Medeni Kanunu (TMK) ve Evlendirme Yönetmeliği** belirler. Her ikisine göre de 18 yaşını doldurmuş olan kadın ve erkek evlenebilirler. Kişi üzerinden biri veya her ikisi de 17 yaşını doldurmadı ise yasal vasilerinin izni gereklidir (TMK md. 124/1 ve 126; Evlendirme yönetmeliği 14/1a). Kişi üzerinden biri veya her ikisi de 16 yaşını doldurduysa, mahkeme kararı ile evlenebilirler. Bunun için olağanüstü bir durum ve çok önemli bir sebep gerekmektedir (TMK madde 124/2, Evlendirme yönetmeliği madde 14/ 1b). 15 Yaşını doldurmuş olan çocuklar, mahkeme tarafından “yasal olarak reşit” olarak değerlendirilseler bile evlenemezler.

- Türkiye'de kadın ve erkek için **yasal evlenme yaşı 18'dir**. Çocuk yaşıta evlilik suçtur.
- 17 yaşını doldurmuş olanların evlenebilmesi için yasal temsilcilerin rızası gereklidir.

- 16 yaşını doldurmuş olanlar olağanüstü durumlarda ve önemli hallerde hâkim kararı ile evlendirilebilirler.
- 16 yaşını doldurmamış olanlar hiçbir surette evlenemezler.
- Türkiye'nin kanunları, uyruguna bakılmaksızın Türkiye'de yaşayan herkes için geçerlidir.

İmam Nikahı ve Çocuk Yaşıta evlilikler: Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik ancak resmi nikah sonrasında eşlere aile cüzdanının verilmesi ile kanun önünde resmiyet kazanır.

Madde 143: Aile Cüzdanı ve dini tören

- Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir evlenme cüzdanı verir.
- Aile Cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dini töreni yapılamaz.
- Evlenmenin geçerli olması dini törenin yapılmasına bağlı değildir.
- TMK madde 143'e göre dini nikah, resmi nikahtan önce yapılamaz.
- Anayasa mahkemesi 2015 yılında, Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın 230. Maddesindeki "resmi nikahtan önce dini nikah kıyan ve kıydıranlar hakkında öngörülen hapis cezasını" kaldırılmıştır.
- İlgili yasal çerçeve T.C. vatandaş olmayıp Türkiye'de yaşayanlar için de geçerlidir.

Türk Ceza Kanunu (TCK)

Türk Medeni Kanunu'na karşı gelenler, **Türk Ceza Kanunu (TCK)**'ya göre aşağıdaki şekilde cezalandırılırlar:

- Evli olmasına rağmen, başkası ile evlenme işlemi yaptıran kişi, 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır – 230/1
- Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır – 230/2

Çocuğa Karşı Cinsel Suçlar:

Türk Ceza Kanunu'nda **cinsel birlilik için rıza yaşı 15'tir**. 15 yaşını tamamlamamış çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış çocuğun cinsel istismarıdır ve madde 103'e göre cezalandırılır.

Çocukların Cinsel İstismarı (TCK madde-103)

- Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, 8 yıldan 15 yila kadar hapisle cezalandırılır.
- Baskı, tehdit ve hile olması durumunda, 15 yaşını bitirmiş ancak 18 yaşını bitirmemiş çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi 8 yıldan 15 yila kadar hapisle cezalandırılır.
- Mağdurun 12 yaşını tamamlamamış olması halinde verilecek ceza, istismar durumunda 10 yıldan, sarkıntılık durumunda 5 yıldan az olamaz.
- Cinsel istismarın vücuda organ veya sair cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, 16 yıldan daha aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun 12 yaşını tamamlamamış olması halinde verilecek ceza 18 yıldan az olamaz.

15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkinin cezalandırılması şikâyete tabidir. Ancak **cebir, tehdit ve hile** olması durumunda veya suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi halinde şikâyet aranmaksızın cezalandırılır.

Çocukla Cinsel İlişki (TCK Md.104)

- Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, 2 yıldan 5 yila kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, 10 yıldan 15 yila kadar hapis cezasına hükmolunur.

Cinsel Taciz (TCK Md.105)

- Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak, taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına filin çocuğa karşı işlenmesi halinde 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)

18 yaşını doldurmamış her bireyi çocuk olarak tanımlayan bu kanun 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanun, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla oluşturulmuştur.

Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocukların hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.

Madde 3: Bu kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişime uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmalari,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilir.

Madde 5'e göre; kanun kapsamında danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri, barınma tedbiri alınması gereklidir.

6284 Sayılı Ailenin korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Bu kanunun amacı şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunmasıdır. Yasadan fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takibe (musallat olma) maruz kalan kişiler yararlanabilir.

6284 sayılı yasa bireyleri şiddetten korumak ve şiddet uygulayan kişiyi engellemek için çeşitli **koruyucu ve önleyici tedbirler alınmasını mümkün kılmaktadır**. Bu yasa kapsamında yapılacak başvurularla ilgili tüm işlemler ücretsizdir. Ayrıca bu tedbir kararlarının alınması için hiçbir delil, tanık, belge, doktor raporu, vs. gerekli değildir.

Mülki amirlerin (Kaymakam ve Vali) alabileceği koruyucu tedbirler:

- Şiddet gören kişiye ve çocuklarına barınma yeri sağlanması,
- Şiddet gören kişinin hayatı tehlikesi varsa geçici koruma sağlanması,
- Geçici maddi yardım yapılması
- Korunan kişinin çocukları için dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki ayla sınırlı olmak üzere kreş imkânı sağlanması.

Aile mahkemesi hakimlerinin alabileceği koruyucu tedbirler:

İş yerinin değiştirilmesi, şiddet uygulayan kişiyle evli olunması durumunda müsterek yerinin değiştirilmesi, tapu kütüğüne ortak yaşıanan konut için aile konutu serhi konulması, 5726 sayılı Tanık Koruma Yasası hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi, alınabilecek koruyucu tedbirlerdir.

Aile mahkemesi hakimlerinin alabileceği önleyici tedbirler:

- Tehdit veya hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunmama, uzaklaşılma, korunan kişinin bulunduğu konuta yaklaşmama, korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmama,
- Ortak konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, korunan kişinin eşyalarına zarar vermemesi, onu iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesi,
- Çocuklarla görüşmesinin refakatçi eşliğinde yapılması, çocukların kişisel ilişkisinin sınırlanırılması ya da tümüyle kaldırılması
- Kamu göreviyle olsa dahi silah kullanmaması ve taşınmasına izin verilen silahın, kolluk kuvvetlerine veya kurumuna teslim edilmesi.
- Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisindeyken korunan kişilere ve onların bulunduğu yerlere yaklaşmaması; bağımlılığın olması halindeyse hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisiinin sağlanması

Polis, jandarma tarafından alınabilecek tedbirler:

Acil durumlarda barınma ve geçici koruma tedbirlerinden bazılarını polis, jandarma da alabilir. Aynı şekilde, hâkim tarafında alınabilecek tehdit veya hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunmama, uzaklaşma, korunan kişinin bulunduğu konuta yaklaşmama, korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmama gibi önleyici tedbirleri alma yetkileri de vardır.

Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik:

Tedbir kararı ilk defa veriliyorsa en çok 6 ay için verilebilir. Ancak, şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesi devam ediyorsa bu kararlar tekrar tekrar uzatılabilir.

Özetle;

- ✓ 18 yaş ve öncesindeki evlilikler, ulusal ve uluslararası yasalara göre “suçtur”; ciddi anlamda çocuk haklarının tümünün ihlali ve kabul edilmemesi, daha olmadan önlenmesi gereken bir durumdur.
- ✓ Özellikle kız çocukların eğitimi, erken yaştaki evliliklerin önlenmesinde/ engellenmesinde en etkili yoldur
- ✓ 18 Yaş ve öncesindeki evliliklerin kız çocukların tüm yaşamlarında ancak özellikle sağlıklarında meydana getirdiği tahribat olumsuz sonuçlar “telafi edilemeyecek / onarılamayacak” kadar ciddi ve ağırdır.
- ✓ Türkiye’de evlilikte yaş ve irade kıstasları esastır ve herhangi bir tereddüt halinde mahkemenin (Aile Mahkemesi) müdafahesi gerekir.
- ✓ Resmi nikah asıldır. Dini nikah ihtiyaridir ve sonuç doğurmaz.
- ✓ Aynı kurallar mülteciler/UA koruma/geçici koruma altındaki kişiler için de geçerlidir.
- ✓ 18 yaşından küçük bir kişi evlilikle ergin (reşit) olsa dahi, çocuk koruma sisteminin kapsamındadır.
- ✓ Bir ülkede yoksullğun önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, toplumun / ailelerin konu bağlamında bilgilendirilmesi – bilinçlenmesi “çocuk yaşıta evliliklerle mücadelede” son derece etkili ve mutlaka yapılması gereken müdafahelerdir.

Çocuk Yaşıta Evliliklerle İlgili Kurumsal Mekanizma ve Mücadele

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesiyle İlgili Bildirim Yükümlülükleri ve Kurumsal Mekanizma

Çocuk Yaşıta evliliklerin önlenmesi amacıyla yasalarla belirlenmiş belirli kurumların görev ve sorumlulukları vardır.

Evlendirilmiş veya Risk Altındaki Çocuğun Bildirimi

Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve TCK, çocuk evliliklerin veya risk bildirimi ile ilgili çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Çocuk yaşıta evlendirilmiş veya riskli görülen vakalarda bildirim yapması gereken kurumlar;

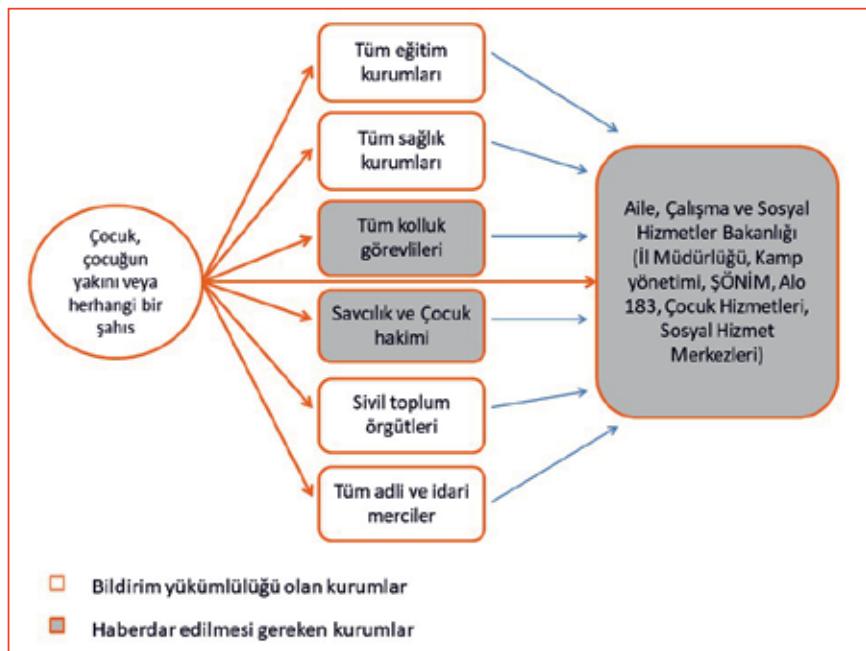
- Eğitim kurumları,
- Sağlık kurumları,
- Kolluk görevlileri,
- Savcılık,
- Adli ve idari merciler

Bildirimden sorumludur.

- Çocuk yaşıta evliliklerin önlenmesi konusunda temel koordinasyon ve sorumluluk Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndadır.
- İl düzeyinde sorumlu kuruluş Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'dür.

Bilindiği gibi 15 yaşını doldurmamış olan çocuklara yönelik her türlü cinsel davranış, çocuğun cinsel istismarı olarak nitelendirilir ve cezaya tabidir.

Koruma ihtiyacı olan evlendirilmiş veya şiddet gören çocuğun öncelikli olarak Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'ne bildirimi gereklidir. Evlendirilme riski altında bulunana çocuğun bildiriminde yasal bildirim yükümlüklerinin yanı sıra sıra çocuğun yüksek yararı, çocuğun / çocukların/ ailelerin güvenliği, vakanın aciliyeti ve risk değerlendirmesinin de mutlaka yapılması gerekmektedir.

Şekil 3. Evlendirilmiş veya Evlendirilme Riski Altındaki Çocuklar ve Hizmet Sağlayıcılar İçin Vaka Bildirim Şeması

Nevşehir ili “Erken Yaşa ve Zorla Evliliklerle Mücadele İçin Nevşehir Acil Eylem Planını (2018-2019) yılları için oluşturmuş ve Nevşehir Valiliğinin 03.09.2018 tarihli olur yazısı ile il düzeyinde bu mücadeleyi başlatmış olan bir ilimizdir. Sözü edilen yazında “Acil Eylem Planının” hazırlanması ve uygulanmasında Valilik Koordinasyonunda; “Nevşehir Belediyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, İlçe Kaymakamlıkları, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, İlçe Belediyeleri, Nevşehir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğü, Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, İl Müftülüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf Başkanlığı, TÜİK Nevşehir Bölge Müdürlüğü ve Nevşehir Barosu” işbirliği yapacağı özellikle belirtilen kurum ve kuruluşlardır.

Özetle “çocuk yaşıta evliliklerle mücadelede” Valiliğin koordinasyonunda oluşturulmuş bir mekanizma mevcut olup halen bu mekanizma işletilmektedir.

Sorumlu kurum ve kuruluşların, bu acil eylem planında yer alan 15 faaliyetin gerçekleştirilmesinde iletişim içinde olarak işbirliği yapmaları beklenilmektedir.

Örnek olarak; Çoğu eğitim kurumlarını ilgilendiren aşağıda belirtilen durumlar söz konusu olduğunda “çocuk yaşı evlilik”, çocuğun istismarı gibi durumlar olabileceği düşünülerek, yakından izleme ve takip yapılması, sorunun kaynağının doğru tespiti için gerekli iletişim ve işbirliklerini valilik koordinasyonunda yapılması gereklidir.

Çocukla ilgili “evlendirilme” riskini/ ihtimalini düşündürmesi gereken belirtiler:

Okuldan kaydın alınması	Artan aile tartışmaları
Beklenmedik süre boyunca devamsızlık	Ev içi şiddet belirtileri
Sömester tatilinden sonra geri dönmeme	Cinsel şiddete uğrama belirtileri
Daha önce katıldığı spor, sosyal faaliyetler gibi etkinlıklere katılmamama	CSÜS sorunları (ağrı, adet tuvalet sorunları)
Çocuğun ev işi yapmasında, kardeşlerine bakmasında/aile ziyaretlerinde artış	Daha fazla oranda evde tutulma, dışarı tek başına yollanmama
Aile ve çevresinde beşik kertmesi, berdel gibi uygulamaların mevcut olması	Her yerde çocuğa refakat edilmesi
İstemeye gelindiği ya da gelineceğine dair bilgi	Fiziki görünümde (giyim dahil) ani değişme
Abla/ abi veya başka akrabalarda çocuk evliliği	Depresif, zarar verici davranış
Ailenin çocuğu okutmada maddi zorluk çektiğini ifade etmesi	Okul performansında beklenmedik düşüş
Ailenin çocuğun okula erişiminde zorluk çektiğini ifade etmesi	Çocuğun yurtdışına/ şehir dışına gönderileceği/gönderildiği yönünde şüphe çekici bir duyum
Ailenin okulda/ okul çevresinde “ahlaksız/ kötü davranışlardan şikayetçi olması	Çocuğun, insan kaçakçıları vasıtasiyla Türkiye'ye gelmiş olabileceğine dair şüphe

Bildirim yapılabilecek merciler:

- ✓ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- ✓ Polis/ jandarma
- ✓ Savcılık

İhtiyaç duyulan hizmet türüne göre başvuru yapabilecek ilgili kurumlar:

İhtiyaç	İlgili kurumlar
Bilgi Alma / Danışma (24 saat) Çocuk, Kadına Şiddet, Engelliler	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Sosyal Destek Hattı Alo 183
Sosyal Yardım Hattı	Alo 144
Kadına Yönelik Şiddet / Aile İçi Şiddet / Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Hizmetleri	ŞÖNİM (Şiddet önleme ve izleme merkezi) Alo 183 (24 saat) Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı- 0212 656 96 96 Gelincik Hattı: 444 43 06 ALO 155 Polis İmdat, ALO 156 Jandarma İmdat 112 ACİL
Sağlık	Hastaneler 112 ACİL
Güvenlik	En yakın polis veya jandarma karakolu <ul style="list-style-type: none"> • ALO 155 Polis İmdat, • ALO 156 Jandarma İmdat İl / İlçe emniyet müdürlükleri
Psiko-sosyal Destek	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (AÇSHİM) Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) Sivil Toplum Örgütleri
Adli yardım ve yasal süreçler hakkında destek	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Baro Ankara Barosu Gelincik Hattı: 444 43 06 (şiddete uğrayanlar için)
Örgün eğitim	İl Milli Eğitim Müdürlükleri
Yaygın eğitim	İl Milli Eğitim Müdürlükleri Toplum Merkezleri Meslek Kursu Merkezleri Sivil Toplum Örgütleri
Maddi destek	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Merkez ve İlçe Belediyeleri Alo 144 AÇSHB sosyal yardım hattı Şiddete uğrayanlara maddi yardım için başvuru: ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi)
Bilgi / danışma	ŞÖNİM Toplum merkezleri Çocuk dostu alanlar Çok amaçlı destek merkezleri
Tercüme	Sağlık Bakanlığı tercüme hattı 444 47 28 (7/24) 444 74 08 (Mülteciler için tercüme hattı 9.30-17.00 Türkçe-Arapça) 157-Yabancılar İletişim Merkezi
Kayıt	İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi İl Göç İdaresi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)

Sağlık Aracısı Kimdir ve Sağlık Aracılarının Proje Kapsamında Yürütecekleri Faaliyetler Nelerdir?

Sağlık Aracı Kimdir?

Sağlık aracılıarı çocuk yaşıta evliliklerin sağlık sonuçları konusunda toplumu bilgilendirerek toplumda farkındalık yaratmaya çalışan bu konuda özel eğitim ve beceri sahibi kazandırılmış olan kişilerdir. Sağlık aracılıarı, çocuk yaşıta evlendirilme riski altındaki kız çocukları, çocuk yaşıta evlendirilmiş genç kadınlar için olası risklerin/tehlikelerin bilinmesi, sağlık hizmetlerine erişimin önemi konusunda toplumda farkındalığın oluşması için çalışmalar yapar. Ebeveynler, kadınlar, kız çocukları ve sağlık çalışanları arasında köprü oluşturur ve onların sağlık hizmetlerinden ve diğer bazı hizmetlerden yararlanmalarını kolaylaştırır, yol gösterir.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi: Nevşehir Modeli kapsamında eğitilecek olan sağlık aracılıarı,

1. Nevşehir ilindeki seçilen mahallelerde çocuk yaşıta evlilikler ve sağlık sonuçları konusunda toplumun bilgilendirilmesi, toplumun farkındalığının artırılması amacıyla aldıları eğitime uygun olarak ev ziyaretleri gerçekleştirir.
2. Ayrıca ailelerin ve çocukların (hane halkının), çocuk yaşıta evlilik riski altındaki kız çocukları, çocuk yaşıta evlendirilmiş genç kızlar ve gebe ergenler ve kız çocukları ve ailelerinin ihtiyacı olan hizmetlere özellikle koruyucu sağlık hizmetlerine ulaşmasına yardımcı olur. Hangi kurumlardan hizmet alabilecekleri konusunda bilgilendirme yapar.
3. Çocuk yaşıta evlenmiş kadınların ve gebe ergenlerin doğum öncesi ve doğum sonrası bakım hizmetlerinden yararlanabilmesi için Aile Sağlığı Merkezine ya da bir sağlık kuruluşuna gitmesini teşvik eder ve destek sağlar.
4. Çocuk yaşıta evliliklerin önlenmesi ya da gerekli hizmetleri alabilmeleri amacıyla sağlık çalışanları, ilgili kamu kuruluşlarından (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Baro, Belediye, Valilik), Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) destek alınmasını sağlar.

Çocuk yaşıta evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli çalışmala-rına başlamadan önce Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı bilgilendirilerek, proje çalışmaları için onayları ve destekleri alınmıştır. Ayrıca, proje kapsamında Nevşehir'de düzenlenen iş birliği ziyaretlerinde Valilik, İl Sağlık Müdürlüğü, Aile Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Politikalar İl Müdürlüğü, Belediye, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ziyaret edilerek proje için bu kurumlar bilgilendirilmiş onay ve destekleri alınmıştır. 27-28 Aralık 2019 tarihinde gerçekleştirilen açılış çalışmeye Valilik başta olmak üzere Nevşehir'deki önemli kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileriyle birlikte STK'lar, sendikalar, basın katılmıştır.

Proje kapsamında sağlık aracılıarı neler yapacak?

Sağlık aracılıarı eğitimi:

Sağlık aracılıarının çoğu çevresini bilen, toplumun sevdigi, benimsediği kişilerdir. Bu grubun toplumu daha iyi aydınlatabilmesi için;

- Çocuk yaşıta evlilikler ile ilgili temel bilgiler,
- Çocuk yaşıta evliliklerin sebepleri
- Çocuk yaşıta evliliklerin genel etkileri ve genel sonuçları,
- Çocuk yaştaki evliliklerin, gebelik ve doğumların, anne-bebek sağlığı üzerine olan olumsuz etkileri, özel önemi nedeni ile bu çalışmada daha ağırlıklı ele alınmış olup eğitim programında ağırlıklı olarak vurgulanmıştır.
- Çocuk yaşıta evliliklerle mücadelede uluslararası ve ulusal yasalar
- Çocuk yaşıta evliliklerle mücadelede Türkiye'de iller düzeyinde var olan başvuru mekanizması,
- Konuya ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında yeterli bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla bilgi ve uygulama eğitimleri düzenlenmiştir.

Ayrıca, sağlık aracılıarının;

- **Eğitimden sonraki** rolü,
- Yapacakları ev ziyaretleri,
- Mahalle çalışmaları,
- Çalışmalarda kullanacakları ev ziyaret formu, broşür gibi materyaller konusunda **bilgi ve beceri** sahibi olmaları hedeflenmiştir.

Saha hazırlık çalışmaları: Sağlık aracılıarı, Proje merkez ekibi, proje kapsamında kendilerini destekleyecek olan yerel koordinatör ve alan süpervizörü tarafından, sağlık aracılıarının konu ile ilgili bilgilenneleri, hane ziyaretleri ve yukarıda belirtilen diğer saha çalışmalarının nasıl yapılabileceği konularında gerekli **bilgi donanımına ve yeterli beceriye** sahip olmaları için kapsamlı kuramsal eğitim oturumlarının yanı sıra, örnek uygulamalar yapmaları ve sahaya kendilerini hazır, hissederek gidebilmeleri için saha hazırlık çalışması gerçekleştirılmıştır.

Sağlık Aracılıarından Beklenenler:

Ev ziyaretleri: Proje kapsamında eğitimlerini tamamlayan 20-25 sağlık aracı tarafından, 5-6 ay boyunca seçilmiş olan 10 mahallede hane ziyaretleri gerçekleştirilecektir. Ev ziyaretleri 2'li gruplar halinde yapılacaktır. Sağlık aracılıarı ev ziyaretleri sırasında ağırlıklı olarak “çocuk yaşıta evlilikin sağlık sonuçları” ve “çocuk olmak ve yetişkin olmak” konularında ailelere bilgi verecek, sorularını yanıtlayacak ve hazırlanan broşürlerin içeriğini ailelere aktararak, broşürleri kendilerine verecektir. Sağlık Aracılıarı ayrıca, ziyaret ettikleri her aile için **Sağlık Aracı Ev Ziyaret Formunu /EK 1/** dolduracaklardır.

Mahalle toplantıları ve farkındalık artırıcı faaliyetler: Sağlık aracılırı sahada çalışıkları süre boyunca kendilerini destekleyen **danişmanları (süpervizör)** ve **yerel koordinatörle birlikte** planlama yaparak, mahal-

lede ebeveynleri/aileleri bir araya getiren farkındalık yaratma toplantıları/ faaliyetleri düzenleyeceklerdir. Ayrıca, kahvehaneler, esnaf ve gençlerin bir araya geldikleri ortamlarda bilgilendirme ve farkındalık yaratma görüşmeleri gerçekleştirecekler ve **Sağlık Aracı Saha Ziyaret Formunu** [EK 2] dolduracaklardır.

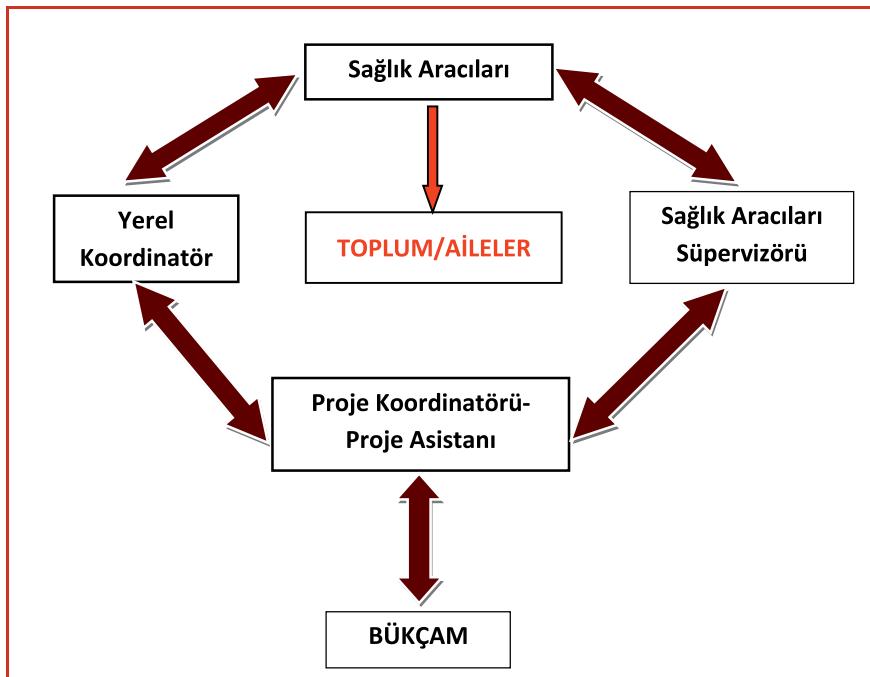
Sü pervizyon (destek) toplantıları: Sağlık aracılıarı, sahada çalışıkları süre boyunca, sürekli olarak yerel koordinatör ile çift yönlü iletişim halinde olacaklar en küçük tereddüt, soru ya da sorunları olduğunda yerel koordinatörü arayarak destek isteyebilecekler, koordinatör de kendileri ile sürekli iletişim içinde olacaktır. Diğer taraftan sağlık aracılıarı, alan süpervizörü ile, düzenli olarak yapacakları aylık toplantılarla, sahada gerçekleştirdikleri faaliyetlerde karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar hakkında bilgi paylaşımı yapacaklardır. Ev ziyaretleri sırasında doldurdukları ev ziyaret formunu süpervizör eşliğinde gözden geçirerek, bir sonraki ziyaretleri hakkında planlama yapacaklardır. Proje sonuna kadar süpervizyon/destek toplantıları ile sağlık aracılıarı saha çalışmaları konusunda sürekli olarak **desteklenecektir**.

İşbirliği Toplantıları: Çocuk yaşta evliliklerin olası sağlık sonuçlarının bilinmesi için sahada çalışmalar yapan sağlık aracılıının aynı bölgede hizmet veren sağlık çalışanları ile işbirliklerini artırmak amacıyla toplantılar gerçekleştirilecektir. Bu toplantılar hem sağlık aracılıının saha çalışmalarında desteklenmesini hem de ihtiyacı olan kişilerin sağlık hizmetlerine yönlendirilmesini, ulaşmalarını kolaylaştıracaktır.

Muhtar toplantıları: Muhtarlar, çalışıkları mahalleler konusunda en fazla bilgiye sahip kişilerdir. Mahalle çalışmalarında muhtarlarla işbirliği çok önemlidir. Sağlık aracılıının saha çalışmaları sırasında yapacakları faaliyetleri kolaylaştmak ve yapılan çalışmalar hakkında muhtarları bilgiledirmek amacıyla muhtar toplantıları gerçekleştirilecektir. Sağlık aracılıarı muhtarların bilgisi dahilinde ev ziyaretleri yapacaklardır.

Süpervizör ile iletişim: Sağlık aracılıarı saha çalışmaları süresince destek almak amacıyla süpervizör ve yerel koordinatöre yüz yüze veya telefonla her zaman ulaşabileceklerdir.

**Proje kapsamında gerçekleştirilecek tüm faaliyetler
Valiliğin onayı ve desteği ile yürütülmektedir.**

Şekil 4: Proje Saha Çalışmalarının Yürüttülmesi ile ilgili yapı

Saha çalışmalarında kullanılacak materyalin tanıtımı

Sağlık Aracısı Ev Ziyareti Formu ve Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu Sağlık aracılının saha çalışmalarında kullanması amacıyla **Sağlık Aracısı Ev Ziyareti Formu ve Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu** hazırlanmıştır. Bu formlar, sağlık aracılının ev ziyaretlerini ve kahvehane, esnaf ve gençlerle görüşmelerini kolaylaştırın, görüşmelerde soracakları soruların ve yapacakları bilgilendirmenin çerçevesini belirleyen formlardır.

Sağlık aracılı, ev ziyaretleri sırasında **Sağlık Aracısı Ev Ziyareti Formunu doldurur** ve “çocuk yaşıta evliliğin sağlık sonuçları” ve “çocuk olmak yetişkin olmak “konularında hazırlanan broşürlerinin içeriğinden yararlanarak çocuk yaşıta evliliklerin sağlık sonuçlarını hanede görüşme yapılan kişi veya kişilere aktarır. Ayrıca saha çalışmalarında da kahvehanelerde, esnafla ve gençlerle görüşme yaptığı kişilerle ilgili **Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu doldurur**, bilgi broşürlerini iletir. **Sağlık Aracısı Ev Ziyareti Formu ve Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu** Ek 1 ve Ek 2'de ayrıntılı olarak görülebilir.

Sağlık Aracısı Ev Ziyareti Formu ve Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formunu Kullanım Yönergesi

- Sağlık aracı ev ziyareti formu ve sağlık aracı saha ziyaret formunun temel kullanım amacı: Ziyaret edilen hanenin “genel yapısı ve çocuk yaşıta evlilikler konusunda” ve görüşme yapılan kahvehaneler, esnaf ve gençlerin yine konu ile ilgili görüşlerini, uygulamalarını, vb. öğrenmek ve çocuk

yaşa evliliklerin sağlık sonuçları konusunda bilgilendirme sürecini uygun şekilde takip etmektir. Bu formlar, kişilerin ve aile için “mahrem sayılabilenek bilgilerin alınması” amacını **taşıtmamaktadır.**

- Ev ziyaretlerinin amaçlarından biri de o hanede ve diğer görüşme yapılan kişilerin ailelerinde halen çocuk yaşta evlenmiş birinin olup olmadığını ya da çocuk yaşta evlendirilme riski bulunan kişilerin tespitini ve bu bağlamda kişilerin ve ailenin aydınlatılmasını, almaları gereken hizmetler yönünden yönlendirmelerini hedeflemektedir.
- Sağlık aracılıarı, görüşme yaptığı kişilere ve ziyaret ettiği hanede görüşmeciye ziyaretinin amacını anlattıktan sonra yapacağı görüşme için onay alır (Bkz. Formun *Bilgilendirme ve Onay* bölümü). Kısa bilgilendirme yapıldıktan ve onay aldıktan sonra, hanede yüz yüze görüşme yapılan kişi ile birlikte haneye/aileye ilişkin aldığı bilgilere göre formları **eksiksiz olarak** doldurur.
- Formun ilk bölümünde, görüşme yapılan kişiye ve haneye/aileye ilişkin sorular bulunmaktadır. Bu sorular hane hakkında genel bir bilgi sahibi olmak için yöneltilmiş sorulardır. Örneğin bu bölümde ziyaret edilen hanede yaşayan kişi sayısı, varsa çocukların sayısı, yaşı, cinsiyeti, okula gidip gitmedikleri vb. sorular bulunmaktadır.
- İkinci bölüm ise sağlık aracısının ziyaret sırasında vermesi gereken bilgileri takip etmesini kolaylaştırmak amacıyla yazılmış maddelerden oluşmaktadır. Örneğin; 18 yaşından önce evliliğin ne olduğunu anlattım; 18 yaşından önce evlenmenin olası sağlık sonuçlarını anlattım; bilgilendirici broşürleri teslim ettim vb. gibi notlar bulunmaktadır.
- Formların son bölümünde, sağlık aracısının ziyareti sırasında gözlemlerini, karşılaştığı olumlu ve olumsuz durumlar ile ilgili düşüncelerini belirtebileceği sorular bulunmaktadır. Örneğin; Bu hanenin tekrar ziyaret edilmesi gerektiğini düşünüyorum musunuz? Görüşme sırasında herhangi bir sorun ve direnç ile karşılaşınız mı?
- Sağlık aracılıarı doldurulan formları saklar ve daha sonra yapılan görüşme ile ilgili süpervizöre ve yerel koordinatöre bilgi verirken bu formları, gösterir, kullanır. Formların düzenli olarak tutulması ve saklanması çok önemlidir.
- Süpervizör her hafta, yapılan görüşmelerle ilgili bilgileri sağlık aracılılarından alır ve izleme kartlarına işler. Sağlık aracılıarı ihtiyaç duyduklarında süpervizöre ve yerel koordinatöre ulaşabilir ve çalışmalıyla ilgili destek alabilirler. Projenin kurumsal yapısı ve personel durumu ile ilgili çizelge EK 5 ‘te yer almaktadır.

Cocuk yaşta evliliklerin önlenmesi saha çalışmalarında temel ilkeler ve yaklaşım

Değerli Sağlık Aracılarımız;

- Ev ziyaretlerini süpervizör ve yerel koordinatörün bilgisi dahlinde ve daha önce yapılmış planlamaya göre yapmaya özen gösterin. Yerel koordinatöre düzenli olarak ev ziyareti öncesinde hangi mahallede hangi hanelerin ziyaret edileceği ile ilgili bilgi verin.
- Ziyaretleri daha önce belirlenmiş olan ekip arkadaşınızla birlikte, oluşturduğunuz plana göre 2 kişi olarak gerçekleştirin.

- Ziyaretler ve görüşmeler yapıçı olumlu bir atmosferde – ortamda yapılmalıdır, bu koşulların oluşması için duyarlı, anlayışlı olunması gerekmektedir.
- Ziyaret sırasında projenin amacını ve çalışmanın Nevşehir Valiliği tarafından onaylandığını mutlaka belirtin ve sağlık aracı yaka kartlarınızı mutlaka yanınızda bulundurun.
- Görüşmeye başlamadan önce bilgilendirme yapın, kendinizi tanıtın, çalışmanın amacını açıklayın ve onay alın.
- Görüşme yaptığınız kişi veya kişilerle olumlu iletişim kurun. Verdiği cevaplarla ilgili sorularınız varsa sorun ancak asla yargılayıcı, görüşüğünüz kişileri ve düşüncelerini eleştiren, gereksiz yorum yapan, müdahaleci bir tutum içinde olmayın.
- Görüşmeciyle herhangi bir nedenden ötürü çatışmaya ve tartışmaya asla girmeyin.
- Kendinizi güvende hissetmediğiniz bir durumda görüşmeyi sonlandırın.
- Katılımcının cevap vermek istemediği sorular varsa, uygun bir dille tekrar farklı şekilde sormayı deneyin ancak yine de cevap vermek istemiyorsa çok ısrarcı olmayın.
- Anlaşılmayan sorular olduğunu ve bunun birden fazla hanede tekrarlandığını fark ederseniz hangi soru olduğunu süpervizöre hemen iletin.
- Görüşmeniz sırasında dirençle karşılaşabilirsiniz. Ancak bu dirençleri olumlu bir şekilde aşmaya çalışın. Ancak karşılaşığınız direnç ve sorunları süpervizöre iletmemekten ve yardım almaktan çekinmeyin.
- Formları özenli, okunaklı doldurun ve saklayın, aldiğiniz bilgileri proje ekibi dışında mahallede bulunan diğer kişilerle asla paylaşmayın. Sizinle paylaşılan bilgilerin ve görüşme yapılan kişilerin gizliliğine ve mahremiyetine özen gösterin. Bu size olan güveni ve saygıyı artıracak, iletişim ve çalışmalarınızı kolaylaştıracaktır.
- Mahallede yapılacak toplu faaliyetlerde ve diğer çalışmalarınızda muhtarlarla işbirliği içinde olun. Muhtarların desteği oldukça önemlidir, bu konuda ve tüm diğer çalışmalarınızda yerel koordinatörünüz de sizi sürekli olarak destekleyecektir.
- Görüşme yapacağınız kişilerin özellikle sağlık hizmeti başta olmak üzere bir hizmet ihtiyacı varsa ilgili kurumlara gitmeleri konusunda onları yönlendirin ve destekleyin.
- Bulundığınız mahalleden sorumlu olan aile hekimi ile tanışın, yaptığınız/yapacağınız çalışmalarla ilgili bilgi verin. Sağlık çalışanları ile işbirliğiniz için proje Merkez ekibi de sizi destekleyecek birlikte çalışmalar ve toplantılar yapacaktır.
- Unutmayın, özellikle kadın-anne ve çocuk sağlığını son derece olumsuz/kötü etkileyen “çocuk yaşı evlilikler” bir insan hakkı ihlali olup sonucunda başta kız çocukları, kadınlar ve aileler olmak üzere tüm toplum olumsuz etkilenmektedir. Esasen “suç” olan bu ihmallerle mücadele de yer almakla, aileleri bilgilendirmekle son derece önemli ölçü bir görev yapmaktasınız.

İLETİŞİM

Çalışmalarda İletişimin Önemi

Sağlık araclarının ev ziyaretlerinde, mahalle toplantıları, muhtarlarla toplantılar ve farkındalık artırıcı diğer faaliyetleri gerçekleştirirken, bilgilenen kişilerle yapılan görüşmeler, konuşmalar sırasında karşısındaki kişi/ kişilere karşı anlayışlı, açık olması ve dürüst davranışları bireyin/bireylerin kendilerini dinlemelerini sağlar ve özgüvenini artırır. Bu güvenle de bilgi kolay aktarılır ve de anlatılanların kabul görmesi sağlanır. Bunun gerçekleştirmesinin de sağlık aracısının her zaman nazik, güler yüzlü, saygılı ve sabırlı olması, anlaşılabilir bir biçimde iletişim kurması çok önemlidir.

Hane ziyaretlerinizde, diğer kişilerle görüşmelerinizde:

- Kişi/kişilere karşı anlayışlı ve açık olunuz,
- Dürüst davranışınız,
- Nazik,
- Güler yüzlü,
- Saygılı ve
- Sabırlı olunuz,
- Anlaşılabilir bir biçimde konuşunuz.

İletişim

- Bilgi, haber, düşünce, durum, duygusal veya kültürün yazılı, sözlü, görsel veya beden dili ile insan veya insan topluluklarına aktarılmasına iletişim denir.
- İnsan, çevresi ile iletişim kurarak yaşar.
- İletişim gerçeklerin, hislerin, düşüncelerin, karşılıklı bir alışverişidir.
- İletişim, insanların her davranışları, konuşması, susması, duruşu ve oturma biçimini, kendini ifade etmesidir; yani çevresine mesaj iletmesidir.
- **İletişim kurmakta asıl amaç, anlaşılabilir mesajların gönderilmesi ve karşı tarafın bilgi, tutum ve davranışlarında değişiklik yapmaktır.**

İletişim Çeşitleri:

1. Sözlü İletişim:

- Kişilerle konuşurken kullandığınız kelimeler ve broşür gibi yazılı materyaller ile sözlü iletişim gerçekleştirsiniz.
- Kişilerle sohbet ederken, onlara örneğin çocuk yaşta evliliklerin olumsuz etkilerinden bahsederken konuşma dili ve kelimeler anlaşılabilir olmalıdır. Sözlü iletişimde ses tonunuz önemlidir. Kullandığınız sözcükler aynı olsa bile sesinizin tonu farklı duyguları ifade edebilir.

Ev ziyaretlerinde görüşülen kişi/kİŞİLERİN ilgisini çekip bunu sürdürmek için;

- Ses tonunuzu ve gücünü / yüksekliğini çeşitlendiriniz.
- Tek düz konușmalardan, tekrarlardan kaçınınız.
- Konuşma hızını ve konușma şeklini çeşitlendiriniz.
- Önemli noktaları yavaşça, daha önemsiz noktalar ise daha hızlı anlatınız.
- İnsanların aşina olduğu ve kolayca anlayabileceği kelimeler kullanınız.
- İlk izlenim kişilerarası iletişimde çok önemlidir.

Kişilerle etkili kişisel ilişki/iletişim kurabilmek için isimleriyle hitap ediniz, bu iletişimi kolaylaştırır.

- “Ne demek istediğimi anladınız mı?” “Bildiğiniz gibi” veya “Anlıyor musunuz?” gibi sorgulayıcı sözcükleri ve cümleleri tekrar etmekten kaçınınız.
- Verilmek istenen mesaj açık olmalı, dinleyen kişinin/kİŞİLERİN mesajı tam olarak alındıdan emin olunmalıdır. Anlatılanların dinleyici tarafından doğru anlaşılip anlaşılmadığını anlamak için göz teması kurunuz.
- Kişiye(lere) iletilemek istenen mesaj hevesli ve coşkulu biçimde aktarılırsa o denli önemsenir.
- Soruları dinlerken ve yanıtırken soran kişiye dönerek dinleyiniz.
- Cinsellikle ilgili konularda görüşme yapılan kişinin/kİŞİLERİN anlayabileceği ve olumsuz tepki göstermeyeceği sözcükler kullanmanız onu anlatılanları dinlemeye teşvik edecektir.
- Unutmayın, iletişimde konuşmak kadar gereğinde gereği kadar dinlemek de önemlidir.

2. Sözsüz İletişim:

İletişimin çoğu kez sadece ağızdan çıkan kelimeler ile gerçekleştiği zannedilir. Halbuki insanlar arasında konuşma olmadan da iletişim kurulabilir. Sözlü iletişim kadar sözsüz iletişim de önemlidir. Vücut dili ile de çok etkili iletişimler yapılmaktadır. İnsanlar sözcükleri kullanmadan, vücut hareketlerini ve vücut dilini kullanarak, göz temasıyla, yüz ifadeleriyle, başı iki yana sallama, yukarı aşağı sallama, kaşları çatma veya kaldırma gibi hareketlerin ve diğer bir dizi mekanizmalar yoluyla iletişim kurabilirler.

Vücut dili ile çok etkili iletişimler yapılmaktadır. Sözcükler kullanılmadan,

- Beden dili, vücut hareketlerinizi ve vücut dilinizi kullanarak,
- Göz temasıyla,
- Yüz ifadenizle,
- Başı iki yana sallama, yukarı aşağı sallama,
- Kaşları çatma veya kaldırma,
- Giyim, oda içerisinde gezinme,

Gibi hareketler ve diğer bir dizi mekanizmalar yoluyla iletişim kurabilirsınız.

Beden dili duyguları ve düşüncelerimizin yansımasıdır. İnsanların yüz yüze kurdukları ilişkide algılanan anlamın; En büyük kısmı mimiklerden (%60); İkinci sırada ses tonundan (%30); En azı kısmı ise (% 10) kelimelerden anlaşılmaktadır. Yani iletişimde ifade ettiklerimizin daha iyi anlaşılmasında kuşkusuz kullandığımız sözcükler önemlidir ancak mimiklerimiz ve ses tonumuz daha da önemlidir.

Bazı sözsüz iletişim örnekleri:

- Rahatlamış görünmek
- Gülmek
- İnsanlarla göz teması kurmak
- İnsanların ne söylediğine ilgi göstermek
- Düşünceli görünmek
- Onaylamak

Beden Dili Öğeleri:

• Beden Duruşu • Mimikler • Başın Kullanımı • Oturmak İçin Seçilen • Yer • Giyim • Bakım ve Makyaj	• Jestler • Göz Teması • Ayakların Kullanımı • Kolların kullanımı • Oturma Biçimi • Mesafe • Kullanılan Aksesuarlar

Çevrede Olumlu İzlenim Yaratacak Beden Dili Özellikleri:

Göz İlişkisi

- “Gözlerin konuştuğu dil her yerde aynıdır.”
- İletişimde rahatsız etmeyecek ölçüde, mümkün olduğu kadar çok göz teması kurulmalıdır.

Yüz ifadesi

- Mümkün olduğunda sıcak ve dostça tebessüm edilmelidir.
- Yüz ifadesi çevreye olan ilgiyi yansıtır.
- Donuk ve ifadesiz gözükmeğten kaçınılmalıdır.

Baş hareketleri

- Karşındaki kişi konuşurken sık sık baş hafifçe aşağı yukarı hareket ettirmeli,
- Karşındaki kişiye anlaşıldığı ve dinlendiği hissettirilmelidir.

Jestler

- Çok aşırıya kaçmadan jestler kullanılmalı.
- Elleri cepte tutmaktan ve kolları kavuşturtmaktan, ellerle ağızı örtmekten kaçınılmalı.
- Açık ve anlaşılır jestler tercih edilmelidir.

Konuşmanın sözel özellikleri ve ses tonu

- Çok fazla ve hızlı konuşulmamalı,
- Topluluk içinde dinlenilene yaklaşık miktarda konuşulmalıdır.

Sözsüz iletişimim etkili biçimde kullanılması:

- Ev ziyaretlerinde, toplantılarda görüşme yapılan kişi/kİŞilerin ilk izlenimi çok önemlidir.
- Görüşme yapılacak kişiyi/kİŞileri nasıl selamladığınız ve onlara anlatabilirsiniz ilk “bilgi” konuşma ortamının nasıl bir havada geçeceğini belirler.
- Yüz okumak için göz temasını kullanınız.
- İletişim sürecinde yardım etmek için olumlu yüz ifadeleri kullanınız.
- Sorulara cevap verirken veya yorum yaparken yüzünüz görüşme yapılan kişiye/kİŞilere doğru bakınız. Göz teması sürdürürken başın yavaşça onaylayıcı şekilde sallanması ilgiyi gösterir ve sizi dinleyenlerin aktif şekilde dâhil olmasını teşvik eder.

- Kıpırdama, hızlı konuşma, elinizde bir şeyle oynama, ceplerinizdeki anahatlarla veya bozuk paralarla oynama gibi dikkat dağıtıçı beden hareketlerinden kaçınınız.

İletişim ve Etkili Dinleme

Görüşme yapılan kişiyi/kışileri yargılamanadan, sözünü kesmeden, bedene uygun biçim vererek, göz teması kurularak yapılan dinlemeye denir.

Etkin Dinleme

- Susun
- Dış etkilerden kurtulun
- Konuştuğunuz kişiye bakın
- Mesajın nasıl verildiğine dikkat edin
- Kişi/kışilerin düşüncelerini önemseyin
- Söylemekten kaçınanları yakalayın

Geri Bildirim

Geri bildirim davranışları ilgili bilgi vermek veya almak için önemli bir iletişim yöntemidir.

Geri Bildirimin Genel Kuralları:

1. Geribildirim; uygun zamanda (gecikmeden hemen), doğrudan kişiye, “gözlemlediğim, bence, düşündüğüm” şeklinde, görüşme yapılan kişinin/kişilerin davranışlarına gereğinden fazla ya da gereğinden az yöneltilmeden yapılmalıdır.
2. Geri bildirim “ne?” ve “nasıl?” sorularına cevap verir ama “neden?” sorusunu açıklamaya çalışmaz.
3. Geri bildirim, yargılamaz ya da tavsiyede bulunmaz.
4. Geri bildirim verilirken, sizin ve görüşme yapılan kişinin/kışilerin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Geri bildirim sadece sizin ihtiyaçlarınızı karşılıyorsa doğru değildir, zararlı olabilir.
5. Geri bildirimin tam olarak anlaşıldığından emin olmak için kontrol edilmelidir. Görüşme yapılan kişinin/kışilerin anladığının sizin akılınızdakilerle aynı şey olup olmadığını anlamak için sizi dinleyen kişinin/kışilerin geri bildirimi kendi cümleleriyle ifade etmesi istenerek geri bildirim yapması sağlanır.
6. Geribildirim; yalnızca dinleyerek, davranışlar için yargılanmadan bulunmadan, yalnızca açıklama isteyerek, geri bildirmi kabul ederek alınmalıdır.

Empati kurmak

Kendini karşısındaki yerine koyabilmektir. Empati tanımı üç unsurdan oluşmaktadır:

- Empati kurarken kendinizi karşısındaki kişi (dinleyen kişi) yerine koyunuz, olaylara onun bakış açısıyla bakınız. (Örneğin, ben bu durumda olsaydım ne düşünürdüm, ne yapardım.... gibi.)
- Empati kurmada, karşısındaki (sizi dinleyen) kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamış olmanız gereklidir.

- Empati kurmak sizin zihninizde oluşan duyguların, karşınızdaki kişiye iletilmesidir.

İletişimin en önemli boyutu, insanların anlamalarının en doğru yolu empati kurtmaktadır.

İyi bir empati için:

- Hangi koşulda olursa olsun karşısındakine saygı duyun.
- Yargılamayın.
- Onu anlamaya çalışın.
- Dünyaya onun gözüyle bakın.

İletişimde Temel Kurallar

- Başkalarının değerlerinin küçümsenmesine izin verilmez.
- Sorular saçma olmaz.
- Kişinin utanması normaldir.
- Özel sorular sorulmaz.
- Herkes soruya cevap verme ya da cevaplamama hakkına sahiptir.
- Kendiniz için konuşun.
- “Ben” diye başlayan ifadeler kullanın.

Kaynaklar

Çocuk Yaşıta Evlilikler- Tanım ve Temel Kavramları, Çocuk Yaşıta Evliliklerin Dünyada ve Türkiye'de Mevcut Durumu Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sebepleri ve Sonuçları Bölümleri

1. Selen Doğan, *Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*, Çocuk Gelinler “Küçük Yaşıta Evlilikler Büyüik Geliyor”, Uçan Süpürge, Sabancı Vakfı <http://www.sabancivakfi.org/i/assets/documents/cocukgelinersozlugu.pdf>
2. World Health Organization, *Child maltreatment Fact sheet*. N°150. 2010. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>
3. United Nations Children's Fund. *Ending Child Marriage: Progress and prospects*. UNICEF. New York. 2014. https://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR.pdf
4. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Kasım 2014.
5. Türkiye İstatistik Kurumu. Çocuk İstatistikleri 2014. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. ISBN 978-975-19-6341-3. Ankara. Nisan 2015. p.23-6;47.
6. 12. İstatistiklerle Çocuk (2013-2017), TÜİK, Haber Bültenleri https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/taceste/yuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2014.pdf www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do%3Fid%3D21521 www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27596
7. TÜİK, 2017 Doğum İstatistikleri Sayı: 27588, 18 Mayıs 2018 https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/taceste/yuklemeler/istatistik/dogum_istatistikleri_2017.pdf
8. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu “Erken Yaşıta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyonun Raporu”, 2010. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf
- Çocuk Yaşıta Evliliklerin Sağlık Sonuçları, Uluslararası ve Ulusal Mevzuat, Kurumsal Mekanizma ve Mücadele
1. Türk Medeni Kanunu, 2001: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
2. Türk Ceza Kanunu, 2004: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>
3. Çocuk Koruma Kanunu, 2005: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
4. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982. <https://www.tbmm.gov.tr/anaya-sa/anayasa82.htm>
5. Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989 : <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf>
6. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
7. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi(CEDAW) 1979 : https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/
8. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012:

- http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/6284_sayili_yonetmelik.pdf
9. <http://www.unfpa.org/public/home/publications/>
10. IPPF. Üreme Hakları ve Cinsel Haklar Bildirgesi, Vizyon 2000, Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu - 1996, Türkiye Aile Planlaması Derneği Yayınları, No. 54, 1997.
11. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri. (2015). BM. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
12. Akin A., Türkçelik E.; Türkiye'de Katılımci Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Sağlık Hizmetlerine Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması
13. Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi; Bilgilendirme ve Eğitim Seti; UNICEF Yayıncı Ankara, 2017 ISBN: 978-92-806-4922-2
14. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE); Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2015). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. ISBN:978-605-4628-75-9
15. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). (2014). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA-2013). Ankara: HUNEE, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TUBİTAK.
www.hips.edu.tr/tlsa2013/rapor/TNSA_2013_anal_rapor.pdf
16. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). Ulusal Anne Ölümeli Çalımı 2005. Ankara: Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu.
17. Dünya Ekonomik Forumu. (WEF, 2017). Global Gender Gap Index <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017>
18. Evlilik Çocuk Oyuncağı Değil- Çocuk evlilikler; Ed. Çolakoğlu B., E. (2015) Ankara Kadın Yayınları Kitap Serisi / 2
19. Küçük Yaşıta Evlilik Büyük Geliyor-Çocuk Gelinler: (2011) Uçan Süpürge Yayınları Sabancı Vakfı
20. "Çocuk Hakları Temel El Kitabı": Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu yayını (TİHEK)

Toplumsal Cinsiyet Bölümü

1. Akin A. Kadın sağlığında eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyet. İçinde: 13. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı; 2010, 73-82.
2. Bora A. Sivil Toplum Kuruluşları için Toplumsal Cinsiyet Rehberi. Ankara: STGM Yayınları; 2008.
3. Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK). Eğitim İstatistikleri, 2017.
4. Tan M. Eğitim Türkiye'de Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sorunlar, Önlemler ve Çözüm Önerileri içinde (ss.23-112). İstanbul.

EK-1-1

Sağlık Aracısı Ev Ziyaret Formu

1	Sağlık Aracısının Adı-Soyadı:		Çalıştığı Mahalle:
			Cadde:
	Sağlık Aracısının Adı-Soyadı:		Sokak Adı:
			Hane No
	Ziyaret Tarihi		
2	Görüşme yapılamadı ise nedenini belirtiniz:.....		
3	Bilgilendirme ve Onay Nevşehir Valiliği tarafından desteklenen "Çocuk yaşta evlilikler ve sağlık" konusundaki çalışma için siz tesadüfen seçildiniz. Sizi bu konularla ilgili bilgilendirmek, görüşlerinizi almak ve gerekiyor ise ilgili kurumlara yönlendirmek amacıyla bu ziyareti yapıyorum. Yapacağımız görüşme ve alduğumuz bilgiler gizli kalacak ve proje çalışanları dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Sizinle görüşmemiz 15-20 dk. sürecektr. Bu çalışmaya katılımınız ve paylaşımlarınız kadınlarla, çocuklara ve ailelere daha iyi hizmet verilmesi için yol gösterici olacaktır.		
4	Görüşme sırasında bilgilendirilen kişi ya da kişilerin cinsiyete göre sayısı Kadın sayısı: ☐ Erkek sayısı: ☐ Yaşları: 1. _____ 1. _____ 2. _____ 2. _____ 3. _____ 3. _____ 4. _____ 4. _____		
5	Görüşme yapılan kişinin; Hanedeki rolü/konumu: _____ Yaşı: _____ Cinsiyeti: _____ Medeni Durumu: _____ Evli ise: Resmi nikah: ☐ VAR ☐ YOK ☐ İlk evlenme yaşı: _____ Evlendiğinde eşinin yaşı: _____ Kadının ilk gebe kaldığı yaşı: _____		
6	Eğitim durumu: Okur-yazar değil ☐ Okur yazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek okul ve üstü ☐		
7	İş durumu: Gelir getiren bir işe çalışıyor mu? ☐ EVET ☐ HAYIR Gelir getiren bir işte daha önce çalışmış mı? ☐ EVET ☐ HAYIR		

Çocuk Yaşa Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK-1-2

BÜKÇAM**Sağlık Aracı Ev Ziyaret Formu**

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

8	Ailenin sağlık güvencesi:				Hanede yaşayan toplam kişi sayısı:		
	☐ VAR	☐ YOK			☐		
9	Hanedeki çocuk sayısı:		Kız çocuk sayısı:	☐	Erkek çocuk sayısı:		☐
10	Kız Çocuğunun:			Erkek Çocuğunun:			
	Yaşı	Öğrenim ve okula devam durumu	Çalışma durumu	Yaşı	Öğrenim ve okula devam durumu	Çalışma durumu	
1.							
2							
3.							
4.							
11	Ailede çocukların eğitimine yönelik bakış açısı nasıl?		☐ Çocukların okumasını istiyorlar ☐ Çocukların okumasını istiyorlar ancak ekonomik durumları uygun değil ☐ Özellikle kız çocukların okumasını önemli buluyorlar ☐ Özellikle erkek çocukların okumasını önemli buluyorlar ☐ Kız çocukların okumasına karşılar ☐ Erkek çocukların okumasına karşılar				
12	Bu hanede 18 yaşından önce evlilik yapan olmuş mu? (görüşme yapılan kişi dışında)		☐ EVET ☐ HAYIR	Cinsiyeti	İlk evlenme yaşı		
13	Bu hanede 18 yaşından önce doğum yapan var mı? (görüşme yapılan kişi dışında)			☐ EVET	☐ HAYIR		
14	Bu hanede halen gebe var mı?			Yaşı	Doğum öncesi bakım alıyor mu?		
	1.Gebe			☐ EVET	☐ HAYIR		
	2.Gebe			☐ EVET	☐ HAYIR		

Çocuk Yaşı Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK-1-3

Sağlık Aracısı Ev Ziyaret Formu

15	Sağlık Aracısı olarak ziyaret ettiğim hanede;		
	18 yaşından önce evliliğin ne olduğunu anlattım.	Evet	Hayır
	18 yaşından önce evlenmenin genel etkilerini kısaca anlattım.	Evet	Hayır
	18 yaşından önce evlenmenin olası sağlık sonuçlarını anlattım.	Evet	Hayır
	Gebeliği önleyici çeşitli yöntemler olduğunu ve bu hizmetleri Aile Sağlığı Merkezi'nden alabileceğini anlattım.	Evet	Hayır
	Diğer hangi kurumlara başvurabileceğini anlattım.	Evet	Hayır
	Bilgilendirici broşürleri verdim.	Evet	Hayır
	Varsa verilen diğer bilgi (yazınız):		
16	Ailenin sosyal-ekonomik durumu hakkında gözlemlerim / düşüncelerim:		
17	Görüşme sırasında herhangi bir sorun ve direnç ile karşılaşınız mı? Karşılaştıysanız kısaca anlatınız.		
18	Görüşme sırasında görüşmeyi kolaylaş }}">		
19	Bu hanenin tekrar ziyaret edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? ☐ EVET ☐ HAYIR Neden?		
20	Görüşme yapılan hanede ihtiyaç duyulan bir hizmet var mı? Varsa nedir?		
21	Yaptığınız görüşme sırasında sizi etkileyen durumları ve yaşam öykülerini lütfen yazınız. (Gerekliyorsa arka sayfaya geçiniz.)		
22	Diğer belirtmek istedikleriniz:		

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK-2-1

BÜKÇAM**Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu**

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

1	Sağlık Aracısının Adı-Soyadı:		Çalıştığı Mahalle:	
			Cadde:	
	Sağlık Aracısının Adı-Soyadı:		Sokak Adı:	
			Hane No	
	Ziyaret Tarihi: ___ / ___ / ___		Ziyaret edilen yer (kuaför, kahvehane, esnaf vb.) _____	
2	Görüşme yapılamadı ise nedenini belirtiniz:.....			
3	Bilgilendirme ve Onay Nevşehir Valiliği tarafından desteklenen "Çocuk yaşıta evlilikler ve sağlık" konusundaki çalışma için yaptığımız bu ziyaret yeri tesadüfen seçildi. Sizi/ sizleri bu konularla ilgili bilgilendirmek, görüşlerinizi almak ve gerekiyor ise ilgili kurumlara yönlendirmek amacıyla bu ziyareti yapıyorum. Yapacağımız görüşme ve aldığımız bilgiler gizli kalacak ve proje çalışanları dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Sizinle görüşmemiz 15-20 dk. sürecektr. Bu çalışmaya katılımınız ve paylaşımlarınız kadınlarla, çocuklara ve ailelere daha iyi hizmet verilmesi için yol gösterici olacaktır.			
4	Görüşme sırasında bilgilendirilen kişi ya da kişilerin cinsiyete göre sayısı Kadın sayısı: <input type="text"/> Yaşları: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ Erkek sayısı: <input type="text"/> Yaşları: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____			
5	Görüşme yapılan kişinin; Hanedeki rolü/konumu: _____ Yaşı: ___ Cinsiyeti: ___ Medeni Durumu: ___ Evli ise: Resmi nikah: ☐ VAR ☐ YOK ☐ İlk evlenme yaşı: _____ Evlendiğinde eşinin yaşı: ☐ ☐ Kadının ilk gebe kaldığı yaşı: ☐			
6	Eğitim durumu: Okur-yazar değil ☐ Okur yazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek okul ve üstü ☐			

EK-2-2

BÜKÇAM**Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu**

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

7	Varsa çocuk sayısı: Kız çocuk sayısı:	<input type="text"/>	Erkek çocuk sayısı: <input type="text"/>		
8	Kız Çocuğunun:		Erkek Çocuğunun:		
	Yaşı	Öğrenim ve okula devam durumu	Yaşı	Öğrenim ve okula devam durumu	Çalışma durumu
1.					
2					
3.					
4.					
9	Görüşülen kişinin çocukların eğitimiine yönelik bakış açısı nasıl?	☐ Çocukların okumasını istiyorlar ☐ Çocukların okumasını istiyorlar ancak ekonomik durumları uygun değil ☐ Özellikle kız çocukların okumasını önemli buluyorlar ☐ Özellikle erkek çocukların okumasını önemli buluyorlar ☐ Kız çocukların okumasına karşılar ☐ Erkek çocukların okumasına karşılar			
10	Ailenizde veya çevrenizde 18 yaşından önce evlilik yapan var mı? (görüşme yapılan kişi dışında)	☐ EVET ☐ HAYIR	Cinsiyeti	İlk evlenme yaşı	
11	Ailenizde veya çevrenizde 18 yaşından önce doğum yapan var mı? (görüşme yapılan kişi dışında)		☐ EVET	☐ HAYIR	
12	Sağlık Aracısı olarak ziyaretimde;				
	18 yaşından önce evliliğin ne olduğunu anlattım.			Evet	Hayır
	18 yaşından önce evlenmenin olası sağlık sonuçlarını anlattım.			Evet	Hayır
	18 yaşından önce evlenmenin genel etkilerini kısaca anlattım.			Evet	Hayır
	Gebeliği önleyici çeşitli yöntemler olduğunu ve bu hizmetlerin Aile Sağlığı Merkezi'nden alınabileceğini anlattım.			Evet	Hayır
	Diğer hangi kurumlara başvurulabileceğini anlattım.			Evet	Hayır
	Bilgilendirici broşürleri verdim.			Evet	Hayır

Çocuk Yaşa EYLİLİKLERİN ÖNLENMESİ Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK-2-3

BÜKÇAM

Sağlık Aracısı Saha Ziyaret Formu

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

	Varsa verilen diğer bilgi (yazınız):	
13	Görüşme sırasında herhangi bir sorun ve direnç ile karşılaşınız mı? Karşılaştıysanız kısaca anlatınız.	
14	Görüşme sırasında görüşmeyi kolaylaştıracak durumlar oldu mu? Nelerdir?	
15	Ziyaretin tekrar edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden?	☐ EVET ☐ HAYIR
16	Görüşme yapılan kişinin ihtiyaç duyduğu bir hizmet var mı? Varsa nedir?	
17	Yaptığınız görüşme sırasında sizi etkileyen durumları ve yaşam öykülerini lütfen yazınız.	
18	Diğer belirtmek istedikleriniz:	

EK-3

**YAŞAMIN İLK 24 YILI İÇİNDE
ÇOCUKLUK, ERGENLİK, GENÇLİK DÖNEMLERİ
BİRLİKTE YAŞANIR.**

Çocuk Kimdir?

18 yaşını doldurmamış her insan çocuktur. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre **18 yaşını doldurmamış her insan çocuktur.**

T.C. Çocuk Koruma Kanunu'na göre “**daha erken yaşıta ergin kılınmış olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi**” çocuktur.

Türk Ceza Kanunu'na göre **18 yaşını doldurmamış kişi** çocuktur.

Türk Medeni Kanunu'na göre “**evlenerek mahkemece ergin olduğu onaylansa bile 18 yaşını doldurmamış kişi**” halen çocuktur.

Yasalar çocuk yaştaki evlilikleri “SUÇ” olarak kabul etmektedir.

Çocuk Olmak

0-9 yaşlar arası dönemde fiziksel büyümeyenin yanı sıra zihinsel yetenekler gelişir, insanlarla kişisel ve sosyal ilişkiler kurma becerileri kazanılır.

Bu dönemde, OYUN OYNAMAK ÇOCUĞUN FİZİKSEL, RUHSAL ve SOSYAL GELİŞİMİ İÇİN ÇOK ÖNEMLİDİR.

Ergen Kimdir?

10 – 19 yaşları arası her insan ergendir.

GENÇ OLMAK: 10-24 Yaş arası dönemdir. Bu dönem, çocukluğun bağımlılığından erişkinin bağımsızlığını geçiş dönemi olan ergenlik dönemini de içerir. Yani, ergenler/gençler daha henüz olgunlaşmamış, toplumsal gelişimlerini tamamlamamış bireylerdir. Henüz yetişkin bir insan olmadıklarından toplumsal rollere tam uyum sağlayamazlar.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

BÜKÇAM

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

10 – 24 yaşlar arası, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal değişikliklerin hızlı yaşandığı bir dönemdir.

Bu dönemin, bireyin, duygusal, sosyal ve özellikle de üreme sağlığı- cinsel sağlık bağlantılı “taşındığı sağlık riskleri” çok önemlidir.

Ergenlik dönemi: “10-19” yaşı arası olup bu dönemde görülen değişimler:

- ✓ Bedensel değişim hızlanır.
- ✓ Üreme sistemi gelişmeye başlar.
- ✓ Kim olduğunu anlam arayışındadır.
- ✓ Yaşıtları ile arkadaşlık kurması benliğinin gelişmesine destek sağlar.
- ✓ Aileden bağımsız olmaya gayret eder.
- ✓ Bu dönemde çocuğun düşünce kalıpları değişimeye ve düşünce tarzı daha nesnel iken daha hayali düşünmeye doğru evrilmeye başlar.
- ✓ Kendini önceleme bazı davranışlarında devam eder.
- ✓ Her iki cinsiyette de Üreme organlarındaki değişim hızlanır.
- ✓ Kız çocuklarında adetler ve yumurtlama başlar
- ✓ Erkek çocuklarda Spermin olgunlaşması, meni üretimi; başlar

- ✓ Sosyologlara göre, 14-19 yaş grubunu kapsayan gelişme çağındaki nüfus, toplumsal olarak olgunlaşmamış bireyler olarak tanımlanmaktadır.
- ✓ Hekimlere göre ise, 14-21 yaş aralığı, üreme sisteminin olgunlaşma süreci sayılmaktadır ve bu yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklar genel gelişimlerini henüz tamamlamamışlardır.

Yetişkin Kimdir?

Hukuki olarak 18 yaşını doldurmuş her insan yetişkindir.

Tibbi olarak ise 25 yaşından büyük her insan yetişkindir.

Yetişkin olmak:

- Kendi sorumluluğunu almak.
- Bağımsız kararlar verebilmek.
- Ekonomik olarak bağımsız olmaktr.

Yetişkin insan:

- Fiziksel/bedensel olarak “büyümüş ve olgunlaşmıştır”
- Kimlik gelişimini tamamlamıştır

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK-4

BÜKÇAM

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Çocuk Yaşıta Evlilik Nedir?

Ergenlik dönemindeki kız veya erkek çocukların;

- Çocuklukları sona ermeden,
- Çocukluklarını doyasıya yaşamadan,
- Ruhsal ve bedensel gelişimleri belli bir olgunluğa ulaşmadan,
- Evlilik için gerekli sorumlulukları alacak duruma gelmeden,
- Evliliğin getireceği fiziksel ve duygusal koşulların bilincinde olmadan,
- Hakları konusunda yeterli bilgi ve bilinç düzeyine erişmeden ve bu hakları kullanabilir hale gelmeden,
- Baskı, korkutma, şiddet, tehdit, yıldırmaya ve sözde ikna ile,
- Coğu kez sevmediği, istemediği biriyle,

18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesi çocuk yaşıta, erken ve zorla evliliktir.

- Çocuk yaşıta evlilik (erken yaşıta evlilik olarak da bilinir) eşlerden birinin veya her ikisinin de 18 yaşın altında bulunduğu resmi veya gayri resmi bir birliktelik olarak tanımlanır.
- Kısaca, Kişiilerin 18 yaşını tamamlamadan çocuk yaşıta evlendirilmesine denir.
- Ayrıca “erken yaşıta” ve “zorla” evlilikler de genellikle çocuk yaşıta evlilikler için kullanılmaktadır.

**HERKES 18 YAŞINI BİTİRENE KADAR ÇOCUKTUR.
YASAL OLARAK ÇOCUKLAR EVLENEMEZ.
ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK SUÇTUR.**

Çocuk Yaşıta Evliliğin Olumsuz Sağlık Sonuçları

Bu dönemde gençlerin hayallerini engelleyecek olaylar her iki cinsiyetin de eğitim imkanlarından yoksun kalmalarına ve ruhsal ve sosyal yönünden gelişememelerine neden olmaktadır. Örneğin; erkek çocukların “çalışmak zorunda bırakılmaları” ve **kız çocukların “18 yaşından önce evlendirilmeleri”** gibi durumlar.

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

BÜKÇAM

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Çocuk yaşıta evlendirilen kız çocuklarında aile sorumluluğunu alma, çocukluklarını yaşayamama, çocuk yaşıta gebelik ve doğum bağlantılı olumsuz sağlık sonuçları, hem sık görülmektedir hem de çok ciddi boyuttadır.

Çocuk yaşıta yapılan evlilikler ilerleyen yıllarda aile içi şiddet ve geçimsizliğe de sebep olur.

Sağlık yönü ile gebelik için en uygun yaş, 20 - 34 yaş aralığıdır.

- Ergen annenin fiziksel ve psikolojik gelişimi tamamlanmadığından çocuk yaşıta gebelikler hem anne sağlığı hem de bebek sağlığı açısından çok risklidir.
- 15-19 yaşlarında gebe kalan ve doğum yapan annelerin ölüm oranı 20'li yaşlardakilere göre 5 kat daha fazladır.
- Kız çocuğunu 18 yaşıdan önce evlendiren anne ve baba, çocuğunu 5 misli daha fazla ölüm riskine atmaktadır.
- Çocuk yaşıta evlilik ve gebelikler kadın hastalıklarına, çocuk hastalıklarına, ölü doğuma, gelişme ve büyümeye bozukluklarına, kanserlere, depresyon gibi ruhsal sorunlara neden olur.

18 yaşıdan önce gebe kalmak ve doğum yapmak annenin ve bebeğin hayatını tehlikeye sokar.

Çünkü çocuk yaşıta gebelikte:

- Tansiyonun yükselmesi, vücutta şişme ve gebelik zehirlenmesi,
  - Kansızlık (anemi),
  - Doğum öncesi gelişme geriliği,
  - Erken doğum, suyun erken gelmesi,
  - Düşük doğum ağırlıklı bebek,
  - Kendiliğinden düşük ve ölü doğum,
  - Leğen kemikleri henüz gelişimini tamamlamadığı için bebeğin başı ile doğum kanalının uyuşmazlığı sonucu zor doğum,
  - Doğum sonrası aşırı kanama,
  - Doğum sonrası rahim iç tabakasının iltihaplanması,
- gibi durumlar daha sık görülür.

**“Bütün belirtilen olumsuz sonuçlar” göz önüne alınarak;
Çocuk yaştaki yanı 18 yaşıdan önceki evlilikler daha başlangıçta
engellenmesi gereken bir durumdur.**

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

BÜKÇAM

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

YÖNLENDİRME YAPILABİLECEK BAZI KURUM VE KURULUŞLAR

Kurumlar	Telefon
Bildirim veya Yardım Gerektiren Durumlarda	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Destek Hattı ALO 183
Nevşehir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Nevşehir Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi	(0 384) 215 20 59
Nevşehir İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkanlığı	(0 384) 213 11 10 (0 384) 213 00 01
Nevşehir Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü	(0 384) 212 35 24 (0 384) 213 38 21
Nevşehir Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	(0 384) 215 20 59
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (NÜKÇAM)	(0 384) 228 10 90
Nevşehir Barosu	(0 384) 212 50 80
Polis	155
Jandarma	156
Nevşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	(0 384) 213 52 60
Aile Sağlığı Merkezleri	
Hastaneler	
Kadın Çalışmaları Yapan STK'lar:	
Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği	
Kapadokya Kadın İmecə Derneği	
Nevşehir Kadın Derneği	
Kapadokya Çocuk Gelişim Derneği	
Türk Kadınlar Birliği- Nevşehir Şubesi	

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli

SABANCI VAKFI

Hibe Programı ile desteklenmiştir.

EK 5

Çocuk Yaşıta Evliliklerin Önlenmesi Projesi: Nevşehir Modeli Genel Çerçeve

